NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

POLITICA, LITERATURA, ŞTIINŢA ŞI ARTA

ABONAMENTUL:
In România un an (48 NUMERE). 10 lei
„ şease luni . . . . . 6 „
In toate ţările uniunei poştale un an 12 „
„ „ „ „ şease luni 7 „

REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — Bucureşti

APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR:
C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREŞTI

UN NUMAR:
25 Bani

Se găseşte cu numărul la principalele librării şi la depozitarii de ziare din ţară

Preţul anunţurilor pe ultima pagină 1/1 pagină: 10 lei.

No. 6. DUMINICĂ, 16 MAI 1910 Vol. 8.

SUMARUL

NOUTĂŢI:

Feminismul vechiu şi feminismul nou. Conferinţă de d-l C. Rădulescu-Motru. — Miriţă. Poem eroic de Duiliu Zamfirescu.

CESTIUNI ACTUALE:

G. MURNU. *In chestia catedrei de arheologie.*

PSIHOLOGIE:

N. ZAHARIA. *Amorul şi Nebunia.*

LITERATURĂ:

A. KARR. *Laleaua.*

ŞTIINŢE FILOLOGICE:

V. VÎRCOL. *Din graiul popular al judeţului Mehedinţi.*

NOUTĂŢI

Feminismul vechiu şi feminismul nou, conferinţă de d. Rădulescu-Motru.

Cu ocaziunea serbării date de Societatea *Căminul cultural* în ziua de 9 Mai cor., la Ateneu, d. Rădulescu-Motru a ţinut o conferinţă asupra *pretinsei inferiorităţi a femeii*, în care se rezumă mişcarea feministă contimporană.

O inferioritate nu se poate susţine, a zis d. Motru, de cât prin o comparaţiune care are în vedere îndeplinirea unui acelaş scop în viaţa socială. Femeia poate fi inferioară bărbatului sau şi bărbatul inferior femeii, dacă amândoi sunt constrânşi la îndeplinirea aceluiaş scop, căci atunci este posibilă comparaţiunea. Dar dacă femeia are de îndeplinit un rol şi bărbatul un altul, atunci comparaţiunea nu mai este posibilă şi deci nici afirmarea unei inferiorităţi sau superiorităţi nu se mai poate susţine.

In principiu, crearea a două fiinţe deosebite în sex, dintre cari una inferioară, pentru realizarea unui scop, pe care l'ar puteà îndeplinì şi una singură, contrazice concepţiunea pe care ne-o facem noi în genere despre rostul naturei. Din cercetările tuturor ştiinţelor rezultă mai curând, că natura nu-şi risipeşte forţele în mod inutil. Crearea unei fiinţe—dublură—ar fi, în principiu, o mare inutilitate...

Greşeala feminismului de odinioară era tocmai că admitea o asemenea mare inutilitate, şi în consecinţă susţinea concurenţa femeii ca egală în funcţiune cu bărbatul.

O reflectare mai îndelungată, — şi pe care a făcut'o, trebue să o recunoaştem, tocmai femeia, — ne duce la convingerea contrară. Femeia nu este creată pentru îndeplinirea aceleiaşi funcţiuui sociale ca şi bărbatul. Dar atunci este funcţiunea, pe care o are de îndeplinit bărbatul, mai superioară funcţiunei femeii? O altă greşeală care dacă este mai scuzabilă, nu este totuşi mai puţin o mare greşeală. Funcţiunile sociale, *câte sunt necesare*, nu sunt între ele superioare şi inferioare, ci sunt toate de o potrivă de importante. Numai între funcţiunile cari nu sunt necesare se poate stabilì gradaţiuni de inferioritate, căci pe aceste le poţi închipuì ca existând şi neexistând, fără ca totalitatea, adică viaţa socială, să se resimtă de presenţa sau absenţa lor. Dar funcţiunea socială pe care o are femeia de de îndeplinit în societate este din categoria celor ce se pot închipuì ca existând sau neexistând? Numai punerea întrebării şi este de ajuns a arăta cât de absurdă este ipoteza unei inferiorităţi.

Femeia diferă de bărbat prin anumite însuşiri fiziologice şi sufleteşti, acesta este primul adevăr. Al doilea adevăr este: cu însuşirile pe cari ea le are, femeia devine aptă de a îndeplini şi în societate o anumită funcţiune pe care nu o poate îndeplinì fiinţa care nu are însuşirile ei. Şi al treilea adevăr este: din momentul ce femeia constitue o jumătate a omenirei, funcţiunea ei socială nu poate fi secundară sau inferioară, ci de o potrivă de necesară ca a bărbatului.

Acestea sunt adevărurile cari constituesc baza feminismului nou.

Care sunt însuşirile ce deosibesc pe femeie de bărbat?

D. Rădulescu-Motru, după o amănunţită desvoltare, le rezumă astfel: Femeia este dominată de instinctul maternităţii, şi din această cauză viaţa ei sufletească este mai apropiată de viaţa speciei omeneşti. Ea este puţin inclinată spre o bruscă schimbare a deprinderilor câştigate. Odată ce sunt formate anumite deprinderi, ea le păstrează îndelung. Ea este în copilărie mai precoce ca bărbatul, dar tocmai această precocitate o face mai târziu să fie mai conservatoare. Sufletul femeii este apoi mai puţin expus la regresiunea atavică. Între femei, sufletele criminale şi degenerate sunt mai rare.

Faţă de femeie bărbatul reprezintă elementul care dă variabilitatea evoluţiunei sufleteşti a speciei. Mintea bărbatului este mai înclinită spre inovaţiuni. Vârtejul speculaţiunilor abstracte, care duce departe, şi care uneori chiar pune în opoziţie pe individ cu interesele totalităţii, pe bărbat îl ademeneşte mai mult. Inovaţiunile în sufletul bărbatului se prind mai uşor, graţie logicei sale ţesute de abstracţiuni; dar şi atavismul tot la bărbaţi găseşte mai multe victime. Cu un cuvânt, sufletul femeii, prin însuşirile sale, asigură vieţii sociale o funcţiune

de continuitate şi durabilitate în progres, pe când sufletul bărbatului asigură vieţii sociale funcţiunea variabilităţii atât de necesară adaptărilor în viitor.

Dar este oare cu putinţă o viaţă socială, fără ambele aceste funcţiuni? Evident că nu.

Să lăsăm dar la o parte întrebarea inferiorităţii, sau a superiorităţii unuia dintre sexe şi să ne punem o altă întrebare cu mult mai logică, anume: sunt statele noastre moderne aşà de bine constituite, în cât să asigure ambelor sexe o egală activitate socială? Oferă statul modern condiţiunile necesare pentru a pune în valoare însuşirile sufletului femenin? De sigur că nu. Statul nostru păstrează într'însul încă multe elemente din trecut; el este un produs al istoriei şi nu al idealului.

Condiţiunile prin cari se favorizează bărbatul în organizarea statului sunt: războiul, munca intermitentă a vânatului şi a cucerirei prin mâna armată. Condiţiunile cari favorisează pe femeia în organizarea statului sunt: pacea, munca uniformă în agricultură şi industrie. Cu cât un stat face mai desrecurs la război cu atât înlăuntru lui situaţiunea socială a femeii este mai jos; cu cât un stat este mai îndelung în pace, cu atât el pregăteşte ridicarea socială a femeii. Statul *agresiv* are nevoie de bărbaţi; statul *paşnic* are deopo rivă nevoie de femei ca şi de bărbaţi, şi de aceea el este egalitar pentru ambele sexe. Statul modern păstrează încă mult din *agresivitatea* de odinioară şi de aceea el nu face o parte egală femeii în îndeplinirile funcţiunilor sale. De altfel, statul modern este lipsit încă de multe funcţiuni pe cari ar trebui să le aibă un stat viitor. Funcţiunile culturale, de educaţiune şi de protecţiune pentru muncă, statul modern d'abia începe să şi le dea de acum înainte: şi tocmai în îndeplinirea acestor funcţiuni stă mai ales destoinicia femeii.

D. Rădulescu-Motru termină prin a arătà că în şcolile statului nu se ţine seamă de însuşirile sufleteşti ale femeii, şi se dă fetelor, de regulă, aceeaşi educaţie ca şi bărbaţilor. Această neţinere în seamă înseamnă însă o mare desavantajare făcută femeii. Şcoala viitoare trebue să ţină seamă de însuşirile sufleteşti ale femeii, adică de mijloacele de perfecţiune pe cari le pune însăşi natura la dispoziţia educatorului.

Căminul cultural este o instituţiune de educaţiune pentru fete, în care se ţine seamă de însuşirile sufletului femenin şi de menirea pe care o are femeia în societate, de aceea se cuvine să o sprijinim după toate puterile noastre, încheie d. Motru.

A. C.

Miriţă, poem eroic, de Duiliu Zamfirescu.

D. Duiliu Zamfirescu a citit zilele trecute într'una din şedinţele Academiei ultima sa producţiune literară: *Miriţă*, poem eroic.

Potrivit părerilor pe cari şi le-a exprimat anul trecut d. Zamfirescu despre origina şi firea neamului românesc, în *Miriţă*, se oglindeşte calităţile politice şi războinice ale Românului.

Subiectul poemului este acesta:

Un Ban al Severinului—din timpurile de demult,—primeşte solia unui Crai unguresc, prin care acesta cere de soţie pe fiica Banului, pe Marghita, sau altfel declară războiu:

Că din ţara ungurească
Craiul nemeşilor scrie
Pergamenă lătinească
Către faţa lui domnească
Şi-i trimite o solie.

«Noi îţi cerem, Doamne, ţie,
Pentru fiul Nostru, Noi
Pe Marghita de soţie;
De ne-o dai, pace să fie,
Iar de nu ne-o dai,—războiu».

Banul trimite să caute pe nepotul său, pe Miriţă, căruia îi cere sfatul.

«Miriţă, vremuri grele
«Trăim de un cârd de vreme.

Nepotul iubeşte pe Marghita, dar ca Român, strănepot al lui Trajan, el este înainte de toate cu mult simţ politic. De aceea, din sfătuirea ce are loc între unchiu şi nepot nu va eşi o hotărîre necumpănită, ci o hotărîre cumpănită, aşa cum este mai bine pentru popor. Banul, înainte de a fi tată, şi Miriţă, înainte de a fi iubitul Marghitei, sunt amândoi oameni politici—descendenţi ai iluştrilor cuceritori ai lumei.

«Din ţara ungurească
«Trimite Craiul ştire
«Pe boabă lătinească
«Cu miez de înrudire.

«Ne cere mâna Craiul
«Domniţei noastre scumpe...
«— Ni s'amărăşte traiul
«Şi visul ni se rumpe.

«Dar ce putem Noi face
«Când astfel Preacurata:
«Să ai răsboi or pace
«De-ţi dai or nu-ţi dai fata.

«Plugarul nu mai poate
«De-atâtea angarale...
«Ce zici?
«Supunem toate
«Înţelepciunii tale».

Miriţă se uită la dânsul adânc
Şi fulgere trec între unchiu şi nepot:
«O Doamne, să iau pe Marghita 'n oblânc
Şi Oltul să-l trecem la Unguri înnot.

Miriţă va duce dar el singur pe Marghita peste Olt la peţitorul Crai. Oltul însă, care n'a avut de unde moştenì un simţ politic, împedică această hotărîre. Apa lui umflată de ploaie.....

Apa dùduie ca vântul,
Apa zguduie pământul,
Apa li se urcă 'n râu
Dela glezne pân' la brâu,
Şi, talaz peste talaz,
Dela brâu pân' la grumaz.

Miriţă izbuteşte totuşi să treacă Oltul, dar vai! ducând în braţele sale pe Marghita moartă.

Voinicul îşi simte grumazul, în sânge,
Ca 'n cerc 'ncleştat:
Cu braţe de ghiaţă copila îl strânge,
Iar ochiul ei tânăr, ce-acum nu mai plânge,
Ca 'n plumb e turnat.

S'adună oştenii şi 'n braţă ridică
Frumosul ei trup,
Când falduri de aur din creştet îi pică,
Şi prinse 'n inele de za de lorică
In bucle se rup.

«E moartă!» s'aude prin tabără glasul,
«Domniţa s'a dus!...»
. . . . . .

Intinse 's pe masa din cortul regesc
Hlamide cu steme ducale;
Făclii pe la colţuri din flacări clipesc;
Tămâia dă miros de jale.

Mai alb decât luna de Mai apunând,
Stă trupul fecioarei, în somnul
Eternelor umbre, iar sufletul blând
L'au dus Heruvimii la Domnul.

Pe recile tâmple, sub părul bălai,
Mai tremură par'că-o lumină:
Fiorul iubirii din luna lui Mai
A frântului crin pe tulpină.

Planul politic conceput de unchiu şi nepot este aşa dar nimicit de fatalitate.

In faţa moartei se deşteaptă acum ura între prinţul peţitor şi Miriţă.

Semeţi, cu inimi învrăjbite
Ei se privesc şi se măsoară
Ca două acuile cumplite
Ce vor să 'nvingă sau să moară:

Şi în ura lor se simbolizează ura dintre neamul băştinaş şi neamul venetic, între Român şi Maghiar.

— «Eu sunt Maghiar, iar tatăl meu
«E Arpad, cel fără prihană;
— «Iar eu sunt eu,—un puiu de Zmeu
«Hrănit de-o acuilă romană.

— «Aici, eu am venit întâi
«Şi pentru doi, Carpaţii-s mici;
— «Eu nu ştiu ce au făcut ai tăi:
«Eu n'am venit, că sunt de-aici.

«Eu sunt de-aici, cum sunt copacii
«Şi muntele şi bolovanii,
«Şi de-am rămas una cu Dacii
«Şi una, apoi, cu Romanii,
«E că mi-au înţeles aleanul
«Şi gândul ce muncesc voinicul,
«Că eu, aici, sunt pământeanul,
«Iar tu, Maghiar, eşti veneticul!»
Şi prinşi acum de toată ura
Ce din părinţi le umple gândul,
Işi caută căutătura
Şi sabia, să-i treacă rândul.

Lupta între ei începe; lupta sângeroasă şi crudă, din cale afară de crudă.

Poetul descrie mai întâi cele două tabere; pe cea maghiară şi pe cea română.

Adâncă pe rânduri şi slută la chip,
Grăbit, călărimea s'aşterne
Pe drumul de urme rămas pe nisip
Al corbilor groaznicei ierne.

In goana lor, caii s'avântă ca 'n zbor,
Cu nări înroşite de sânge,
Şi tremură muşchii pe coapsele lor,
Piciorul subţire se frânge.

Un urlet răsună. Se văd de pe mal
Venind pe nisipul de aur
Magnaţii, în frunte cu Prinţul regal,
Călare pe calul său graur.

Aşa este tabăra maghiară. In cea română fierbe dorinţa de răzbunare contra Maghiarilor:

In zadar încearcă Domnul să-i întoarne pe la vetre;
Ei sunt liberi Cneji de plai...
Şi vorbesc unii cu alţii: «O să-i prindem, măi cumetre,
«Şi-o să le umplem cu pietre
«Ţeasta capului pocită, mâncătorilor de cai».

Dacă pentru a desfăşura însuşirile politice ale neamului nostru, poetul n'a găsit împrejurări destul de feri ite, şi soarta i-a fost duşmană; — pentru desfăşurarea însuşirilor războinice însă, poetul este la largul său. In versuri frumoase ni se descrie *lupta dintre cele două armate; o luptă* atât de sălbatică, *în cât cu greu îi vom găsi perechea în literatura lumei întregi.*

Din fund de zmârcuri şi din cătini,
Ca din pământ, de-odată sare
Mulţimea îndelung trudită,
Urlând de dor de răzbunare;
Şi cu topoare şi cu suliţi,
Cu buzdugane şi cuţite,
Desface ţestele la Unguri
Şi crucea pieptului la vite.

Cu Negoiţă, Cap-de-piatră,
Ce şi-a adus şi lăutarii,
Sar din Zărneşti toţi năişorii,
Şi ies din groape ferentarii.
Iar Negoiţă prinde boul,
Inpinge'n el, care pe care,
Ii frânge gâtul sub cerbice
Şi-l grămădeşte pe spinare.

Dela Bălaci, vine viteazul
Cu *capul negru* pe stindarde;
Pe Zaboslau îl vede'n apă
Şi'n sfârcul biciului îl arde.
Se dă afund Secuiul buhoş,
Dar Bălăceanu-l împresoară
Şi când se'ncearcă să mai iasă,
Cu scara şelii îl omoară.

Dar dintr'odată se deschide,
Pe rânduri, armia română,
Şi din adânc, o mogâldeaţă,
O suflă vântul şi o mână.

S'aude vuet de departe
Şi ropot şi şuerătură,
De par'că zmeii de prin peşteri
S'au învrăjbit acum de ură.

Miriţă vine din afunduri
Infipt pe şargul-năzdrăvanul;
Cu stânga ţine strâns dârlogii,
Cu dreapta ţine buzduganul.
Când dă la pod, în ungurime,
Ca trăznetul, fără de veste,
De peste tot ţâşneşte sânge
Şi zboară creierii din ţeste.

El intră ca un vânt de moarte
Prin procleţii fără de lege,
De-ajunge să atingă 'n ciapcă
Zărpalele noului Rege.
Şi când ridică buzduganul
Şi-l prăbuşeşte peste ele,
Se sfarămă şi trup şi zale
In patru mii de bucăţele.

Grozavă urlă fiara'n codru
Când pajura îi fură puii,
Şi marea, când o sparge vântul,
— Dar mai grozav urlă Secuii:
S'aruncă patruzeci de-odată
Pe unul singur, să l răpună,
Dar şargul se zmunceşte'n lături
Şi buzduganul îi detună.

Atunci, mulţimea rupe podul.
Miriţă, sprinten, sare'n apă,
Dar paloşele taie calul
Şi fruntea omului o crapă.
Iar bietul şarg, cu şale rupte
Şi nări tăiate cu cuţitul,
Işi caută din ochi stăpânul,
Răsuflă greu, şi-şi dă sfârşitul.

S'aruncă'n goană Lehăcescu
Cu volintirii din Tilinca,
Şi din Bălaşinţa, voinicii,
Izbesc pământul cu opinca,
Şi s'ar să scape pe Miriţă
Călări pe stârvuri smreduite,
Dar apa, beată de-atât sânge,
Nu-i mai cunoaşte, şi-i înghite.

Sălbăticia nu împedică totuşi ca poezia luptei să fie frumoasă.

Pline de avânt sunt mai ales următoarele versuri:

Sună goarnele pe dealuri, sună buciumul prin văi,
Dela coasă, dela târlă, tot Românul se adună.
Duce vântul până'n peşteri chiotele de flăcăi;
Codrul tremură din ramuri; cornul sună şi iar sună:

«Măi pescar ce dai cu plasa, la ostreţ, când apa creşte
«Şi prinzi fetele la horă mai uşor decât prinzi peşte;
«Pogonar, ce prin podgorii cât îi ziua nu mai taci,
Că doar dragostea de viţă moştenit-ai dela Daci;
«Tu, ce paşti buhaii noaptea, la întâiul sfert de lună
«Şi ţi strângi pletele pe creştet ca o falnică cunună;
«Măi plugar, cu spete late şi chimirul lat la brâu,
«Ce de-abia te vezi călare prin mănosul lan de grâu;
«Măi, lăsaţi-vă de glume, şi de muncă, şi de horă,
«Că vă chiamă peste graniţi glas de tânără suroră.
«Ridicatu-s'au din stepe hoardele de căpcăuni
«Şi călări pe deşelate, vin sălbatecii de Huni;
«Se aude prin poene ropot de alergătură,
«Greul celor ce duc oastei zahareà şi băutură..

«Mài, săriţi cu mic cu mare, măi voinice, măi burlace,
«Şi lăsaţi-vă de pază câinii singuri la otace.

Poemul *Miriţă* are în concepţiunea sa o notă deosebită de poemele cu subiect popular şi istoric pe care le avem până astăzi în literatura noastră. Din *Miriţă* lipsesc cu desăvârşire accentele plângătoare şi revendicările cu caracter social pe cari le găsim în poeziile unui G. Coşbuc şi Octavian Goga. D. Duiliu Zamfirescu a şi dorit probabil să se deosibească de aceşti din urmă poeţi. Dacă ar fi să credem şoptelor, dânsul a voit chiar să dea un poem opus doinelor către care se îndreptă până acum aproape exclusiv geniul poeziei noastre populare.

A reuşit d. Zamfirescu?

După părerea noastră d. Duiliu Zamfirescu a scris un poem frumos, dar poemul său nu ne face să uităm farmecul poeziilor unui Coşbuc şi unui Goga.

FL. ANDREI.

CESTIUNI ACTUALE

ÎN CHESTIA CATEDREI DE ARHEOLOGIE[1])

S'a găsit de cuviință ca numai decât după necrologul ce se face profesorului Teohari Antonescu în *Convorbiri Literare* (Ianuarie 1910) să se publice, ca «un omagiu adus memoriei» răposatului, un raport prin care acesta, acum un an, aprecia în fața senatului universitar din Iași unele lucrări ale mele prezintate la concursul pentru catedra de arheologie dela Universitatea din București. Intrucât regretatul profesor, cu toată provocarea ce i-a făcut-o un prieten al meu, n'a găsit cu cale sau, cel puțin, n'a stăruit în decurs de un an să dea publicității raportul său, mi s'a părut că e bine și normal ca răspunsul meu să fie adresat aceluiași senat universitar din Iași, către care s'a adresat și raportul în chestiune Și aceasta știam că era să aibă loc în anul curent, când urmă să se pue din nou pe tapet chestia numitei catedre. Așteptam cu nerăbdare acest moment pentru a face întâmpinarea cuvenită și a da deplină satisfacere profesorilor cari mi-au prețuit altfel activitatea și m-au cinstit cu încrederea lor.

Acum însă, când dispoziția răposatului a fost călcată printr'un procedeu de-o impietate care a revoltat pe toți oamenii de bine și cu bun simț; când cineva, cu nechibzuința omului care nu are nimic de pierdut, crede că mă poate răpune cu glontele unui mort, socotesc că nimeni nu-mi va tăgădui dreptul de a-mi apără în publicitate cinstea ca și roadele muncei și jertfelor mele.

Știu, poziținea mea e delicată. Fiecine înțelege scăderea ce am eu față de un protivnic care abia deunăzi a închis ochii și a cărui moarte, mulțumită unor prieteni și binevoitori ai săi, i-a învăluit amintirea într'o aureolă de impersonalitate și superioritate față de cei viețuitori; de asemenea cunosc îndatorirea morală ce avem către cei duși, în deosebi noi cei ce ne ocupăm cu clasicismul și purtăm greaua sarcină a vestitei porunci: de mortuis nihil nisi bene. Le știu toate acestea și cu regret, cu sincer și adânc regret, mă văd silit să răspund în public și astfel să încredințez pe fiecare, că prin publicarea raportului amintit nu s'a adus și nu s'a căutat a se aduce un omagiu, ci o insultă memoriei răposatului profesor.

Chestia, cum sper că vor învedera-o rândurile ce urmează, e aproape absolut personală. Știința e numai un paravan. Intenția lui T. A., din motive pe cari nu vreau să le discut, a fost de-a lovì în mine astfel încât să pierd orice simpatie din partea colegilor săi. Efectul acesta era ușor de dobândit. In senatul universitar din Iași nu era nimeni care, cel puțin momentan, puteà controlà zisele sale, căci nu era nici un specialist în arheologie, afară de el. Pe cât știu, unii dintre membrii acestui senat, și cei mai apropiați de această disciplină, și-au declinat competința. Și T. A., stăpân pe situație, a îndrăznit să-i *mistifice*. Căci raportul său cu critica aspră ce-mi adresează nu-i decât o încercare deghizată de a-i mistificà. Sarcina mea de a dovedì aceasta nu e grea. Argumente hotărîtoare ne procură însuși raportul amintit. Voiu lăsà să vorbească faptele pe rând.

Chiar în prima ocupație bate la ochi un fapt, care nu lasă nici o îndoială asupra intenției criticului meu: E vorba despre ilustrațiile lui Preller, introduse de mine în «Iliada», traducerea mea. După T. A., aceste ilustrații nu redau sau redau greșit anticitatea, și eu, reproducându-le pentru ilustrarea textului, arăt neștiință în materie de arheologie.

Din aceasta, mai întâiu, reiese că T. A. n'avea cunoștință suficientă de istoria artei moderne, pe care un arheolog clasic (condiția o pune marele A. Furtwängler) e ținut mai mult sau mai puțin s'o știe. Preller e un pictor german, care a studiat temeinic monumentele artei clasice; pe lângă aceasta, ilustrațiile sale homerice sunt considerate ca clasice. Iar dacă eu le-am reprodus în «Iliada», e din două motive: întâiu cel estetic (o spun în prefață, Iliada, p. XI), și al doilea cel material, căci îl costà mai puțin pe editorul meu, care nu puteà face cheltueli mai mari pentru editarea cărții mele. Că n'am făcut-o din neștiință ca arheolog, cum pretinde T. A., o dovedește faptul că pe lângă cele 6 ilustrații de Preller, am dat în «Iliada» *12 frize* (câte una în capul fiecărei rapsodii), toate împrumutate după clasice opere antice, din care parte se referă nemijlocit la luptele eroilor homerici. Ba mai mult: am dat și o reconstrucție a «palatului homeric»!!

Și aceasta o *tace* T. A.; această tăcere e de prisos s'o comentez; ea vorbește de'a sine.

Acum mai departe.

Autorul raportului atacă două din lucrările mele: *Portretul elin*, studiu iconografic din arheologia clasică, Buc. 1908, și *Monumente antice din Roma*, descriere și impresii, Buc. 1908; le atacă numai pe ele, fiindcă de bună seamă le va fi crezut ca mai atacabile sau, mai bine zis, fiindcă aici se găseà în adăpostul oricărui control[1]).

Și ce ne spune el despre ele? Că «sunt lipsite de originalitate, sunt pline de greșeli de fapte și judecăți,

---

1). Articolul de față a fost însoțit de următoarea scrisoare:

Stimate D le Director,

D. I. Bogdan, decanul Facultății de Litere, rugat fiind de mine, a binevoit să înmâneze d-lui Director al „Conv. Literare" alăturatul articol al meu spre a-l publicà drept răspuns la o critică apărută în aceiași revistă.

D. S. Mehedinți, după afirmarea d-lui I. Bogdan, a primit articolul și a făgăduit că-l publică „fără măcar să-l citească". Intrucât însă, din motive pe cari nu le cunosc, d-sa nu s'a putut ține de cuvânt, mă văd acum nevoit să vă rog pe d-voastră, ca în numele adevărului și dreptății, să binevoiți a înserà articolul meu în revista ce conduceți.

Mulțumindu-vă de mai nainte pentru bunăvoința, rămân cu profund respect

Coleg G. Murnu.

1). Restul activității mele pe terenul studiilor clasice, el, firește, îl trece cu vederea. Așà, bunăoară, nu consacră nici un cuvânt lucrării mele „Arheologia clasică și rostul ei la noi" (Buc. 1908), ca și polemicelor stârnite de ea. Erà vorba despre concepția disciplinei ce însuși reprezintà și despre activitatea arheologică a lui Al. Odobescu. T. A. e'à dator să-și spue cuvântul într'o chestie de cea mai mare importanță, căci a fost în joc însăși știința arheologiei și viitorul ei la universitățile din țară.

şi că reproduc vorbă cu vorbă cuvintele altor autori fără să-mi dau osteneala să-i citez».

Ca să ajungă la aceste concluzii, T. A. a trecut cu vederea sau a spicuit intenţionat câte ceva din cele ce am spus eu destul de lămurit şi pe larg în prefaţa celor două cărţi ale mele şi apoi, tot intenţionat, a confundat cele două cărţi, deşi sunt deosebite ca intenţie şi cuprins.

Intâiu să luăm «Portretul elin». Această scriere, care tratează una din cele mai grele probleme din arheologia elină (e vorba despre concepţia portretului omenesc în arta elină, concepţie întemeiată atât pe isvoarele literare cât şi pe monumentele păstrate din vechime) e întâia lucrare de întregime, mai cuprinzătoare, asupra acestui subiect. Până acum acesta, în ensemblul său, n'a fost tratat decât de Foerster într'un discurs al său (1882), care astăzi e atât de învechit, încât abia poate fi citat; şi apoi, mai târziu, de cunoscutul arheolog Fr. Winter (1894) într'o teză de doctorat de câteva zecimi de pagini — o privire repede şi greşită din mai multe puncte de vedere. De atunci chestiunea portretului elin n'a fost atinsă decât în treacăt, fie în manuale de arheologie (cfr. spr. ex. M. Collignon, în Histoire de la sculpture grecque), fie în articole sau monografii ce tratează portrete sau puncte izolate din iconografia elină.

Deci o lucrare de sinteză sau (cum zic în Portret, p. 4) o nouă încercare întemeiată pe studiul propriu şi cu folosirea critică a materialului de până acum, o încercare mai multilaterală şi mai adâncită a chestiunii, mi s'a părut că n'ar fi lipsită de interes, mai ales că puteà umple un gol în arheologie. Dorinţa şi hotărîrea mea a fost să fac o lucrare mare şi s'o public într'o limbă străină. Dar împrejurările materiale şi studiile mele nu mi-au dat răgaz ca să-mi înfăptuesc planul în proporţiile concepute de mine.

Pentru aceasta trebuià, în primul rând, să vizitez mai multe muzee europene, unde se găseau exemplare de portrete eline — aceasta n'am putut s'o fac, căci se cereau cheltueli prea mari şi vreme de mai mulţi ani. Că scopul meu a fost acesta, se poate încredinţa oricine, văzând imensul material ce l'am la mine în manuscris (cum se poate controlà). Au fost studii premergătoare cari m'au costat timp preţios şi îndelungat. Numai silit de împrejurări şi având în vedere publicul nostru, am redus proporţiile lucrării şi am dat, aşà zicând, un rezumat dintr'însa, rezultatul cercetărilor mele.

Aceste toate le spun pentru edificarea multora şi mai ales pentru înţelegerea mai bună a celor ce urmează.

T. A. îmi contestă originalitatea. Pentru a convinge pe colegii săi despre aceasta, el citează rezultatul la care am ajuns cu privire la concepţia portretului din epoca aşà zisă arhaică, ceeace formează partea întâia a scrierii mele.

După T. A. lucrul e simplu de tot: Inainte de Winter (1894) a domnit părerea că n'au existat portrete în această epocă, ci numai imagini tipice; Winter a combătut această idee şi a căutat a dovedì că au fost adevărate portrete şi atunci ca şi mai târziu; dar au venit alţii cari au făcut să se revie la ideia anterioară. Intru cât acum şi eu admit că portretul arhaic este o reprezintare tipică, adversarul meu declară că n'am adus nimic nou; ba chiar mă învinueşte că în această privinţă nu fac decât reproduc pe I. Lange (Darstellung des Menschen, 1899). Că m'am folosit de această importantă lucrare, o vede şi cetitorul, fiindcă pe I. Lange îl citez. Că «l-am reprodus» însă, este o acuzaţie gravă, care rămâne să fie dovedită — căci T. A. nu citează nimic pentru a'şi susţine acuzaţia. Eu am această carte (e una din cele mai frumoase din câte s'au scris vreodată pe terenul artei antice), şi fiindcă poate cetitorii n'o au, le-o pot împrumutà şi 'i rog să citească paginile respective, şi anume p. 34. Oricine va vedeà că acolo nu e vorba de *tipuri* sau de *reprezintări tipice*, ci numai de *figuri ideale*. Lange, cu alte cuvinte, în reprezintaţiile artistice ale Elinilor, când e vorba de chipul omului, constată concepţii ideale ca rezultat al «voinţei idealiste», care, după el, stă la baza artei eline.

Deci nici vorbă de ceeace susţine autorul raportului Mă învinueşte chiar că copiez şi notele din josul paginelor lui Lange. Ca să se vază cât este de tendenţios, e destul să spun că acele note cuprind citaţii de pasaje din autori clasici, pasaje ajunse locuri comune la arheologi, citate şi răscitate de zecimi de ani, mai cu seamă de când le-a pus la îndemâna tuturor cartea prea cunoscută a lui Overbeck, «Schrifquellen». Socot prin urmare că aveam şi eu dreptul să citez câteva din aceste pasaje, fără a fi acuzat că le «copiez» tocmai din Lange.

Cum că acest învăţat danez n'a tranşat definitiv chestia portretului arhaic grecesc, dovada e că se mai revine şi acum asupra lui de către arheologi eminenţi (cum e, bunăoară, S. Reinach, Lechat, Kekule, prof. din Berlin, e încă şi azi de părerea lui Winter). De aceea am ţinut cu dinadinsul să intervin şi eu în această chestiune şi nu *unilateral*, cum a făcut-o Lange (căci pentru el motivul că Grecii n'au creat portrete în epoca arhaică e numai idealismul, am văzut-o mai sus), ci îmbrăţişând complexul chestiunii şi tratând o — pe cât mi se pare mie — din toate punctele de vedere, aşà cum se poate constată în capitolul amintit (p. 19—46).

Ca rezultat personal al studiului meu este că am stabilit concepţia istorică a portretului arhaic; am admis că el e tipic, o reprezintare tipică, ce e drept, dar nu m'am mărginit a repetà concluzia predecesorilor mei, ci am făcut aprecieri şi distincţii înlăuntrul acelei reprezintări şi am arătat că anumite figuri ce datează din epoca arhaică sunt mai puţin tipice şi deci sunt, după concepţia vremii, *portrete*, le-am putea numì portrete *profesionale* sau *sociale* (în contrast, bunăoară, cu tipul cel mai abstract din reprezentările omului în arta elină, acel al atletului) şi am susţinut că un fenomen analog se poate vedea şi în arta medievală. Tot odată am justificat, pentru întâia dată, psihologiceşte, tradiţia literară, care crede în existenţa portretului adevărat în această epocă (p. 37—39).

Mai mult încă: în toată această lucrare a mea străbate o vedere unitară istorică-artistică de o importanţă generală, care, după mine, explică mai bine decât oricare alta, concepţia portretului unei epoci: e momentul psihologic amintit mai sus, «evoluţia vizuală» pe lângă «simţul realist», care trebue să prezideze într'o e-

pocă pentru a puteà da naştere portretului în înţelesul propriu al cuvântului.

Pentru aplicarea şi susţinerea principiului meu am aruncat chiar o privire retrospectivă istorică-artistică asupra portretului; de aceea am precedat capitolul cel dintâi al cărţei mele cu un fel de prolog, în care am atins portretistica anterioară celei eline, şi anume portretul *egiptean*. Cu acest prilej, bazându-mă pe principiul menţ'onat mai sus şi aducând o serie de argumente, am susţinut probabila neexistenţă a portretului propriu zis în arta egipteană (vezi la mine p. 14—17; cfr. p. 26—27).

Dar aici îşi schimbă atitudinea criticul meu. De unde până acuma susţinea neoriginalitatea mea, printr'un uimitor volte-face, mă atacă pentru absoluta originalitate («această idee, zice A. T., mărturisesc, n'a fost rostită de nimeni până la d-sa», p. 101). Dar această constatare o face bucuros, pentrucă că după el ar fi «un semn de câtă neîndestulătoare pregătire am eu pe acest teren» sau un semn «că nu cunosc problemele pe cari le tratez sau le-am studiat pe jumătate».

Această acuzaţie e de-o gravitate extraordinară şi trebuià susţinută cu argumente serioase, altfel risca să fie taxată de calomnie. Procedeul lui T. A. însă a fost al unui învăţăcel, nu al omului de ştiinţă. Pentru a mă combate (şi erà ocazia să spue cevà dela dânsul), repetă lucruri arhicunoscute după Perrot şi cheamă în ajutoru-i mărturia neexprimată a altor arheologi în privinţa portretului egiptean. La dreptul vorbind, toate argumentele şi părerile privitoare la portretul egiptean se pot reduce la paginele consacrate acestuia de către cunoscutul arheolog francez G. Perrot (Histoire de l'art. vol. I, p. 63 ş. urm.) Spusele francezului au fost primite pe urmă fără discuţie. Dar cum o parte din părerile lui Perrot despre arta egipteană au fost contrazise cu succes de critica întemeiată a lui I. Lange, am crezut şi eu la rândul meu de cuviinţă să revizuesc spusele celui dintâi despre portretul egiptean şi la urmă să mă îndoesc de existenţa portretului propriu zis la Egipteni. Şi că n'am făcut-o aceasta din «lipsă de îndestulătoare pregătire» şi din «necunoştinţa problemelor ce tratez», cum insinue T. A, ci absolut conştient şi după o pregătire serioasă, dovadă e că combat argumentele lui Perrot (p. 14) şi aduc altele cari, după părerea mea, «slăbesc foarte mult credinţa, că contemporanii simpli ai piramidelor au vrut şi au fost în stare să rezolve o problemă din cele mai delicate şi grele» (p. 16). Că am cugetat mult şi am căutat să-mi dau seama bine de ceeace spun, mai e o altă dovadă: Am la mine în manuscris un întreg capitol privitor la portretul egiptean, şi-l ţin la dispoziţia celui ce vrea să controleze adevărul ziselor mele.

T. A., în loc să încerce o respingere a argumentelor mele arătând eventual netemeinicia lor, a căutat a mă descreditâ naintea colegilor săi invocând păreri învechite şi aproape banalizate. Chestia, aşà cum am pus-o eu, nu este însă istorică-culturală cum o socoteşte T. A. după Perrot (Conv. Lit. p. 102), ci istorică-artistică şi filozofică. Dar acest punct de vedere fundamental din lucrarea mea, adversarul meu, urmându-şi sistemul, l'a trecut cu vederea dinadins mulţumindu-se a atinge unele lucruri, pe care cu totul greşit le-a socotit ca mai concludente pentru ilustrarea tezei ce'şi pusese.

In prefaţa mea dela «portretul elin» se vede bine că n'am început operă de dărâmare, ci de construcţie. Erà lucru firesc să mă folosesc de lucrări anterioare, şi acestea le-am citat pe toate. După ce le citez, autorul raportului (care le citează după mine) crede că nu le-am citat destul de des, dar se fereşte a ne da un exemplu spre a'şi întemeia această învinuire. Înţeleg să mă acuze că am ascuns pe autorii consultaţi şi folosiţi de mine, că n'am vrut să-i citez, dar odată ce i-am citat şi declar că m'am folosit de ei, cred că nu-şi mai poate avea loc nici o bănueală de necinste.

Dar cum am spus, nu acesta a fost scopul raportorului. Nemulţumit cu ceeace a raportat până aici, începe îndată a generaliza şi a da proporţii fantastice acuzărilor sale gratuite, adecă nebazate pe nici un fapt, pe nici o citaţie (Conv. Lit., p. 100—101). Că autorul e foarte puţin convins şi sigur de adevărul spuselor sale, ne-o probează în modul cel mai evident *incoherenţa* şi *contradicţia*, cu care îşi închee aceste acuzări (vezi p. 101); căci pe deoparte mă învinueşte că «nu este la mine o idee, un argument, care să nu fie împrumutate», iar pe de alta, că numai «uneori sunt împrumutate». E o atât de colosală distanţa dela «uneori» până la «toate»! Dar ceeace e mai ciudat şi totdeodată mai caracteristic, este concluzia finală, mărturisirea preţioasă a criticului, când, răsturnând tot ce clădise până aici, ne spune că «ne este cu desăvârşire cu neputinţă să-l învinuim de plagiat sau copiat» (16. p. 101)!!

De adăogat nu mai am nimic, căci, după această declaraţia care este a neputinţei dezarmate naintea adevărului, nu mai încape îndoială, lumină e facută, şi chiar mai multă decât ne-am fi închipuit. Cinstea lucrării mele e salvată fără voia criticului. Nu zic: lucrarea mea va fi având scăderi şi lipsuri, şi eu aş fi fost cel dintâi care să le recunosc, dacă mi s'ar fi arătat cu bunăvoinţă şi bunăcredinţă. Dar aceasta nu s'a făcut: adversarul meu n'a vrut să'i recunoască nici un merit şi a condamnat-o sumar — motiv îndestulător pentru ca, din capul locului, să'i punem intenţia la carantină.

Că altfel argumentează şi judecă un spirit neprevenit, reese în chip convingător din aprecierea făcută în scris asupra aceleiaşi lucrări din partea unui coleg şi amic al său, cunoscut ca critic obiectiv în materie de estetică şi filozofie (şi nu strein de arheologie): «Lucrarea D-lui Murnu («portretul elin»), zice acesta, nu e o simplă compilaţie, ci este o lucrare de o sinteză a cercetărilor făcute de deosebiţi arheologi. Intr'însa găsim la fiecare pas critica autorului care expune, combate, alege, întemeiază şi formulează din deosebitele păreri ale arheologilor, şi toate acestea făcute într'o formă care arată cât de stăpân este pe subiectul său şi cât de *personal* ştie el să privească lucrurile. Ele dau dovada unui spirit bogat, ascuţit în observaţie, fericit în sinteză, cult şi cu un talent mai presus de orice îndoiala» (pasajul se poate citì în raportul rectoratului din Bucureşti adresat ministerului).

Acum să trecem la critica «Monumentelor». Pentru a exclude orice neînţelegere, mi se va îngădui să citez explicaţiile date de mine în prefaţă:

Ele sunt «un fel de întroducere la răspândirea cunoştinţelor asupra antichităţilor greco-romane.

«Nu e nevoe să spun că sarcina nu mi-a fost cu totul uşoară. Pentru a strânge şi a condensă într'un număr de capitole rezultatele mai sigure ale cercetărilor ce s'au făcut, de peste un veac încoace, asupra monumentelor antice din Roma, a trebuit să consult izvoare multe şi deosebite cari nu sunt la îndemâna tuturor. Dar nici aici rolul nu mi-a fost pasiv, căci nu m'am mărginit a însemnà pomelnicul unor date cunoscute, ci am căutat, pe cât am putut, să'mi dau seamă de toate cele, să le descurc din ţele încălcite ale labirintului savant şi mai ales să le însufleţesc de cele mai multe ori, cu impresiile mele proprii precum şi cu lămuriri istorice şi istorico-artistice ca şi printr'o formă cât se poate mai clară şi comunicativă. Se înţelege, într'o materie ca asta înaintaşi străini nu mi-au lipsit... Dar fiecare din ei tratează lucrurile din punctul de vedere sau după cerinţele cetitorilor către care se adresează şi care sunt ai patriei sale, în primul rând... Paginele ce urmează sunt scrise anume pentru cetitorii români, întâi pentru tinerimea studioasă şi apoi pentru un public mai mare. De aceea şi economia cărţii, gruparea materiei şi tratarea ei, e alta... Ţinta mea de căpetenie e să aduc cetitorului un folos, ca să zic aşà, practic... Dacă ea va isbuti să însufle cetitorilor mei dragostea de a cunoaşte Roma şi comorile-i străvechi şi dorul de a o vedeà sau hotărîrea de-a luà drumul spre dânsa, munca mea va fi cu prisos răsplătită» (p. 11—12).

Din acestea se vede uşor ce am vrut şi cum am procedat. Luând ca punct de plecare «date cunoscute» şi împletindu-le pe acestea cu mărturii din autori clasici şi cu impresiile ce mi-a sugerat autopsia, am alcătuit 12 capitole relative la monumentele cele mai de seamă moştenite în stare mai bună sau mai rea dela Roma veche. Ca un exemplu mi-au servit mai ales două cărţi ale «înaintaşilor străini», cunoscutul arheolog Petersen şi Bertaux, de cari însă mă deosebesc fundamental în punctele relevate de mine în prefaţă. Deci după toate aceste şi în urma declaraţiilor mele precise, chestia pusă de criticul meu a fost cu totul deplasată, căci nu de originalitatea datelor fundamentale era vorba, ci de siguranţa izvoarelor consultate şi folosite de mine, de soliditatea cunoştinţelor mele, de metoada şi compoziţia mea şi cu deosebire de aprecierile estetice a diferitelor monumente şi poziţiuni ale Romei. De asemenea o comparaţie între manualul meu şi alte manuale analoage străine (cum sunt cele citate de mine) şi-ar fi avut foarte bine locul în critica sa, căci nu cred că concluzia ar fi fost cu totul în paguba lucrării mele, bine înţeles în cazul când autorul n'ar fi fost prevenit. Dar el nu vrea să ştie de toate acestea şi interverteşte chestia spre a'şi puteà justificà teza—şi aceasta cât se poate de superficial. Decât nici aşà n'a fost original. Căci înainte de dânsul se găsiseră alţii interesaţi s'o facă, publicând un pamflet murdar, la care din nenorocire am fost nevoit să răspund. Răspunsul meu a mulţumit pe toţi—dovadă că, deşi a apărut în ajunul discuţiilor asupra catedrei amintite, pamfletul n'a fost luat în consideraţie, căci fiecare a înţeles că el se datora unor interese personale jignite. Ba chiar un profesor universitar a înfierat într'o revistă procedeul blamabil al acelor cari au căutat a influenţà prin acest mijloc ordinar opinia profesorilor în ajunul de a se ocupa acea catedră.

Totuşi T. A., ca şi când n'ar fi cunoscut răspunsul meu (probă că nu aminteşte cazul) în raportul său, nu face decât să repete unele acuzaţiuni ale pamfletului. Faptul acesta şi ceea ce rezultă din spusele sale mă face să cred că n'a citit lucrarea mea—cel mult a spicuit-o. Căci din cele 12 capitole ale mele el atinge numai câteva puncte din capitolul 2 şi 5. Nu vreau să repet aici tot ce am spus în răspunsul meu, căci ţin să rămân înlăuntrul faptelor, care singure ne interesează.

Ziceam în prefaţă că am tratat monumentele romane din punct de vedere al cititorilor români. T. A. mă învinueşte că nu m'am ţinut de cuvânt, de oarece atunci când e vorba de Forul şi Columna lui Traian «spun puţine» lucruri şi acestea «după alţii». Că nu spun puţine lucruri, cititorul o poate vedeà comparând manualul meu cu a lui Petersen şi Bertaux—cu care are cea mai mare analogie. Cel dintâi nu consacră Forului şi Columnei lui Traian decât vreo 4 pagini, iar al doilea, pe cât mi-aduc aminte, şi mai puţin. Eu i-am consacrat 18 pagini (p. 144—163). Am dat întâia dată într'un manual de felul acesta cea mai întinsă descriere asupra columnei lui Traian.

Dacă am făcut-o «după alţii», adică am luat datele dela unul sau altul, e indiferent, de îndată ce mi-am propus a nu da decât date cunoscute, rezultatele cercetărilor altora [1]).

Ştiu care-i supărarea criticului meu; este că, vorbind despre Columna lui Traian, n'am făcut un studiu comparativ între bazareliefurile acestei columne şi ale monumentului dela Adam-Clissi.

El o cere aceasta dinadins (p. 101), fiindcă astfel aşi fi avut ocazie să citez părerile sale rostite în această privinţă într'o lucrare a sa despre care voiu vorbì mai la vale. Mai întâi, nici cadrul lucrării mele, nici locul nu-mi permitea să fac alăturarea cerută. Apoi cât priveşte rezultatele la cari ajunsese T. A. în studiul său, am de făcut rezervele mele, cum se va vedea când voiu revenì asupra acestui punct.

La aceasta se mărgineşte toată critica de fapte cu privire la «Monumente». Ba m'am înşelat: mai e ceva care, după criticul meu, face parte din «greşelile şi mai grave», din care însă nu citează decât unul singur. Din răstălmăciri şi apropieri de texte streine şi unele din «Monumente», el ajunge la concluzia bizară, că eu nu cunosc înţelesul unor termeni arhitectonici întrebuinţaţi de mine. Căci, minunea minunilor, prin bolţi albiate traduc nemţescul Kreuzgewölbe, pe când el însuşi vede că eu întrebuinţez expresia «boltă crucişă», expresia înadins făcută de mine (ca mai scurtă şi potrivită) în

1) Că T. A. a urmărit efectul şi nu a ţinut seamă de mijloace, se vede şi dintr'un alt pasaj, unde mă învinueşte, că vorbind despre bazilica lui Constantin, am „copiat" planul ei după Huelsen. Fi eşte, nu era să mă pun eu ca să fac din nou un studiu asupra planului bazilicei.

Trebuia să-l redau după cineva, fie acesta Huelsen sau altul; era destul ca acel cineva să fie o *autoritate*.

Dar în această privinţă T. A. n'are nimic de obiectat, şi atunci ce rost are acuzaţia?

lce de boltă în cruce cum de obiceiu se traduce în românește, voûte d'arête sau Kreuzgewölbe. Eu am îndrăznit a introduce termeni tehnici mai românești (bunăoară *inzidurare*=encastrer, grindiș=Gebälk, entablement, v. p. 50) și nu cunosc un termen cunoscut și înțeles de copii!! T. A. recunoaște că aceasta e o «observare de mică însemnătate», și totuși nu se sfiește a mă acuză, pe baza ei, de insuficiența studiilor mele.

Că scopul pentru care am scris «Monumentele» a fost ajuns și că munca mea în contra părerii celor răuvoitori n'a fost zadarnică, mă îndoesc mai puțin acum de cât la întâia lor apariție sub formă de corespondență publicată în «Luceafărul» din Sibiu. Despre primirea lor neașteptat de bună în Ardeal, am mărturia scrisă a redactorilor acestei reviste. Am informații sigure, că chiar în București erau anumite persoane culte cari urmăreau cu interes articolele mele. Acestea și alte aprobări din graiu viu dela prietenii culturii românești m'au încurajat într'atât, că, în locul altor lucrări, cari ar fi interesat prea puțin sau ar fi lăsat rece publicul nostru, am preferat să dau la lumină articolele mele într'un volum, sigur fiind, că dragostea și entuziasmul cu care am vorbit despre rămășițele gloriei romane puteau da un mai mare și mai spornic îndemn la studiul antichității clasice decât oricare umilă migăleală savantă. Și în socoteala mea mi se pare că n'am greșit. Această dragoste și acest entuziasm au avut efectul lor asupra multora. Cunosc persoane cari, după citirea cărții mele, au luat drumul spre Roma. Chiar dăunăzi îmi scria un bărbat bine cunoscut că rândurile mele i-au stârnit în suflet o neînvinsă dorință de a vedeà Roma. Dar mai mult decât oricare apreciere rostită în public mă satisface și mă încurajează cuvintele veneratului academician și scriitor I. Negruzzi. Cu simțul său negreșelnic de artist și cu îndelungata sa experiență de scriitor și cititor, d-sa vorbind despre cartea mea a declarat în ședință plenară a Academiei, că «deși studii asupra acestei materii s'au făcut de către numeroși istorici și arheologi din cei mai celebri, totuși el (autorul) a știut să imprime articolelor sale un *caracter original*, care le face foarte interesante» (Anal. Academiei Rom. seria II, form. XXXI, 1908—1909, p. 181).

* * *

Aș aveà multe de spus în privința criticei lui T. A. și a publicărei ei într'un moment iarăși cu dinadinsul ales. Cazul e foarte elocent și inspiră o mulțime de reflecții, dar reflecții puțin îmbucurătoare pentru cine muncește cinstit. De aceea aș fi tăcut și de astădată, precum am tăcut multe, căci nu e felul meu nici să trăesc din gâlceavă, nici să mă înalț pe ruina altora.

Fiindcă însă e vorba să mă apăr — să-mi apăr nu numai munca, ci și viața mea și, mai mult decât viața, cinstea mea — voiu merge mai departe și voiu face cu acest prilej o întrebare ce fatal mi se impune.

Oare, făcând abstracție chiar de toate cele spuse, avea T. A. dreptul să mă judece așa de sus și cu atâta asprime și intransigență?

Credința mea este că nu. Răposatul aveà un trecut de 16—17 ani pe terenul arheologiei. In acest interval de timp el n'a dat la lumină decât propriu zis o singură lucrare cu serioase pretenții științifice: este Le trophée d'Adam-Clissi, Iași 1905 (căci «Lumi uitate», după însăși natura obiectului ce tratează, nu e, cum a și taxat-o un savant al nostru, decât o colecție de rezumate sau complicații, cu foarte puține excepții; cât privește lucrarea sa despre Columna lui Traian, anunțată mai de mult, ea a rămas în manuscris și valoarea ei e necunoscută [1]). Cel puțin e un fapt, că coroana activității sale științifice este tratatul său despre monumentul dela Adam-Clissi. Dacă acest tratat ar fi produs un oarecare zgomot în lumea învățaților sau dacă ar fi fost apreciat cât-de-cât favorabil, atunci calea-valea: ar fi fost mai îndreptățită ținuta jupiteriană a criticului meu față de mine. Dar când el nu aduce vreo noutate de dai doamne și cuprinde defecte și slăbiciuni care o coboară la nivelul unei lucrări cu totul mediocre? Ca să nu credeți că aceasta o spun eu dela mine, voiu amintì judecata unui străin, a lui I. Sieveking, care nu poate fi bănuit de părtenire. După acest arheolog din școală foarte bună (vezi Berliner philolog. Wochenschrift, 3 Febr. 1906, p. 147 sq.), T. A., în chestiunea monumentului dela Adam-Clissi, se alătură lui Benndorf «fără a aduce motive noui» (ohne jedoch neue Gründe vorzubringen). «El repetă numai vechile obiecțiuni ale adversarilor lui Furtwängler, și acolo unde încearcă să le brodeze dela sine, o face cu puțină dibăcie» (er wiederholt nur die alten Einwände der Gegner Furtwängler's, und wo er dieselben selbständig auszuspinnen versucht, geschieht es mit wenig Geschick).

Meritul lui T. A. ar fi noua rânduire a metopelor acestui monument și alăturarea lor cu bazoreliefurile dela Columna lui Traian. In amândouă aceste încercări dovedește lipsă totală de vedere artistică și seriozitate. Ca dovadă despre aceasta aduce învățatul german planșele date de autor spre a proba asemănarea celor două monumente. «Când deschizi curios aceste planșe, nu vezi absolut nimic, atât de mici și rele sunt ilustrațiile» (schlägt man begierig die Tafeln auf, so sieht man einfach gar nichts, so klein und schlecht sind die Abbildungen). Cât privește orânduirea metopelor, S. n'are nici o încredere în memoria lucrătorilor dela Adam-Clissi, pe care se bazează cercetarea lui T. A., făcută după vreo 20 de ani, de când acei lucrători au luat parte la dezgroparea rămășițelor trofeului dela Adam-Clissi. In adevăr, e uimitor ca după 20 de ani, vrând a găsì locul ce ocupau în preajma ruinei, cele vreo 50 de metope în parte asemănătoare între ele, să te adresezi unor oameni cari abia se vor fi interesat de cuprinsul figural al metopelor.

Cât despre discuțiile și argumentațiile cu cari T. A. încearcă noua orânduire a metopelor, S. găsește în ele lucruri «vrednice de citit — pentru naivitatea lor» (lesenswert — ihrer Naivität wegen). Sau mai departe: «și tot așa se continuă în următoarele alăturări de metope și bazoreliefuri, sunt jucării fără nici o valoare reală» (und so geht es in den folgenden Gegenüberstellungen von Metopen und Säulenreliefs; es sind Spielereien ohne wirklichen Wert).

1) Știu însă, după detaliile ce mi-a dat însuși autorul ei mai de mult, că punctul ei de plecare e greșit; fantazia, ca și restul operei arheologice a lui T. A. trebue să fi jucat și aici rolul conducător.

Iar atunci când autorul, încheind tratatul său, ne dă o apreciere stilistică a reliefurilor dela Adam-Clissi şi precedează această apreciere cu observaţii generale asupra artei romane, expunerea sa, după S., «excelează prin confuzie şi frază» (durch Verschwommenheit und Phrasenreichtum).

Astfel judecă opera de căpetenie a lui T. A. un reprezentant al ştiinţei apusene. Şi aceasta, cum am văzut, e rezultatul unei îndelungate experienţe şi străduinţi pe terenul arheologic. Cred că un om care avea un astfel de trecut nu erà deplin îndreptăţit să-şi ia aere de a-tot-ştiutor în materie de arheologie şi să fie atât de necruţător faţă de unul care abia îşi începeà cariera şi n'avusese încă nici timpul, nici prilejul trebuitor, ca să dea măsura întreagă a ştiinţei şi cunoştinţei sale; cu atât mai puţin, atunci când nu aveà nici probe serioase pentru a 'şi «nimici» adversarul. Procedarea sa a fost greşită, dar ea nu trebue să ne mire, căci n'are nimic extraordinar în împrejurările speciale din ţară. Acestea ne dau zilnic ocazia să citim critici nimicitoare; publicul nostru, care ştie sau ghiceşte mai mult sau mai puţin motivele, e obişnuit cu ele şi nu prea le ia în serios. Ceeace este mai extraordinar şi arată simptome care trebue să îngrijească pe oamenii de bine, este împrejurarea în care s'a scos la iveală critica adversarului meu.

GEORGE MURNU
Profesor suplinitor la Facultatea de litere din Bucureşti.

PSIHOLOGIE

AMORUL ŞI NEBUNIA

I

Nimic mai delicat decât sufletul omenesc. O cantitate foarte mică dintr'o anumită otravă îl face să se rătăcească; o împrejurare din viaţă, un mic accident, îl scot din starea normală, făcându-l să încline pe panta nebuniei ori să devie chiar nebun.

Cu deosebire, pasiunile sunt acelea care-l expun mai uşor la un asemenea pericol; iar dintre pasiuni, mai cu seamă *amorul.*

Cu toate că trecerea dela starea lucidă la nebunie se poate face adesea vertiginos de iute, însă dela una la alta sunt numeroase *etape.* Şi astfel vedem cum unii oameni, deşi s'au depărtat de starea normală, totuş nu s'au cufundat complect în nebunie; ei s'au oprit la una dintre stările intermediare, atât de felurite.

Este amorul o nebunie? Indiscutabil că nu. Dar e tot atât de cert, că amorul este o stare anormală, al cărei grad de exagerare atârnă de timp şi împrejurări.

Mai întâiu, în ceeace priveşte geneza lor, nu toate amorurile se aseamănă. Între amorul *spontaneu* şi amorul *reflectat,* deosebirea este foarte mare. Cel dintâiu este *instinctiv.* În formarea lui *inteligenţa* nu are nici un rol, căci nu este întemeiat pe nici o ideie, pe nici o convingere. *Iubeşti fără să ştii pentru ce.* Motivările vin mai târziu, după ce ai fost dejà cu totul prins.

Mintea omului este aşà făcută, încât caută să explice orice. Pe aceasta se întemeiază motivele mai mult sau mai puţin fictive ce le invoacă unii amanţi din această categorie *după ce* au început să iubească.

Cu totul altfel este amorul *reflectat.* Acesta este întemeiat pe anumite motive. Amantul ştie dela început *pentru ce* iubeşte; căci, mai nainte de a iubi, a constatat reale calităţi trupeşti şi, mai cu seamă, sufleteşti, care l-au captivat încetul cu încetul.

Fără îndoială că cele mai anormale fenomene sufleteşti se observă în amorul *instinctiv,* întrucât raţiunea nu a jucat nici un rol în naşterea lui. Aşà se şi explică de ce este mai instabil, căci el a fost întemeiat pe un capriţiu al momentului, care, odată satisfăcut, adesea dispare. Omul *se desmeticeşte;* constată poate unele defecte imposibil de tolerat or, ceeace se întâmplă mai des, se desgustă din cauza *saţietăţii.* El fiind întemeiat în primul rând pe plăcerile simţurilor, după ce acestea au fost satisfăcute pe deplin, ce poate fi mai firesc decât ca să piară?

II

Adevărat că amorul nu este tot una cu nebunia, însă nu e mai puţin adevărat că au puncte de asemănare, fără ca însă aceste două stări sufleteşti să se confunde.

Caracterele de căpetenie ale nebuniei în genere, sunt două: *lipsa puterii de control* şi *lipsa puterii de înfrânare.*

Nebunul este sclavul *iluziilor* şi *halucinaţiilor.* El sau interpretează greşit realitatea sau este absolut cu totul străin de ea.

Cum debutează *monomania?* Mai întâiu de toate, trebue să existe o predispoziţie sufletească. Astfel, bunăoară, cel predestinat la mania mistică, înainte de a se declară boala, are o *înclinare* pronunţată către evlavie. Sentimentul lui religios este mai exagerat decât la oamenii normali. La un moment dat şi într'o împrejurare anumită, se întâmplă să aibă o *halucinaţie*: să i se arate imagina lui Crist, a Sfintei Fecioare sau, în sfârşit, altcevà de acest fel; să-i vorbească, să-i spue că este alesul lor, sau să-i dea anumite porunci. Odată acest fenomen patologic întâmplat, boala *se cristalizează. Pivotul* monomaniei este stabilit. În jurul lui, în jurul acestei halucinaţii, bolnavul întemeiază o întreagă înlănţuire de argumentări, pentru ca să probeze că este «trimesul lui Dumnezeu» sau aşà cevà. *Iluziile,* de asemenea, nu lipsesc. Bolnavul nu mai este în stare să vadă realitatea aşà cum e. Dânsul o interpretează în sensul ideiei lui fixe. Incetul cu încetul toată viaţa lui mintală este *copleşită* de lumea de gânduri în legătură cu credinţa lui falşe. La început, poate că mai erà în stare să-şi ocupe mintea şi cu alt-cevà străin de ideia lui fixă. Insă, treptat-treptat, toate gândurile lui *se subsumează* acestei idei, până când la un moment dat; pierde absolut cu totul simţul realităţii; puterea lui de control este cu totul anihilată. Acest proces psihologic se petrece într'un interval de luni sau de ani.

Ajuns în acest stadiu al boalei, nebunia se dă pe

față; căci bolnavul, înstrăinându-se cu totul de lumea reală, nu se mai ascunde.

Cum se petrece faptul în cazurile de amor, cu deosebire în cel spontaneu? Ai văzut o persoană pentru întâia dată. Te-a *captivat*. Mintea îți este *obsedată* de ea. Devii mai mult sau mai puțin incapabil de altă muncă intelectuală, căci întocmai ca o *ideie fixă*, imagina persoanei iubite te stăpânește. S'ar părea deci că este complectă identitate între această stare de amor înfocat și nebunia cunoscută sub numele de monomanie. Totuș sunt deosebiri destul de pronunțate.

Pe când manomania este întemeiată aproape totdeauna pe ceva cu totul *nereal*, pe o vedenie a minței tale, pe una sau mai multe halucinații; amorul pornește dela ceva *real*, însă misterios, întru cât nu-ți esplici *complect* pentru ce te atrage ființa iubită. Ceeace se observă desîn amor, sunt *iluziile*, adică interpretările falșe ale realității. Îți pare că persoana iubită are numai calități; ceva mai mult, chiar defectele ei ieau în fața ta aceiaș înfățișare.

O altă trăsătură caracteristică a monomaniei este desăvârșita *inconștiență* a bolnavului. Monomanul este absolut cu totul convins de realitatea credințelor și halucinațiilor sale. Pentru el, nebunii suntem noi.

In amor nu se observă această stare complectă de inconștiență sau, în orice caz, nu durează la infinit. Amantul își dă seamă de patima ce-l stăpânește, găsește chiar că într'însa este ceva nu tocmai serios și cu toate acestea îi este cu neputință să reacționeze în potrivă-i. Insă, contrariu celor ce se întâmplă în monomanie, cu cât timpul trece, cu atât această patimă a lui se liniștește, i se deschid ochii», și își revine.—In cazurile de amor durabil, ceeace persistă sunt unei iluzii asupra persoanei iubite și atâta tot. Dar, pe când monomanul nu-și dă socoteală că se află în prada unor idei delirante; amantul se simte încătușat.» Vede absurditatea patimei sale, însă nu se poate scăpa.

Monomania progresează neîncetat sau, în cazul cel mai favorabil, rămâne staționară într'un anumit stadiu. Amorul atinge un punct culminant dela care se calmează și, la foarte mulți, în cele din urmă dispare.

III

Lipsa *puterei de înfrânare* se observă în cazurile de *manie acută* (nebunie furioasă) și în acelea de *nebunie impulsivă*... Bolnavul vede absurditatea ideilor ce-l stăpânesc și a faptelor la care se simte îmboldit, însă nu le poate înfrână. Unul, în prada unui acces de manie acută, în timpul căreia îi eșeau din gură avalanșe de cuvinte fără nici o legătură între ele, fiind întrebat de către doctor pentru ce nu tace din gură, — răspunse: «Asta se petrece fără voia mea».

La cei mai mulți se găsesc împreunate *obsesiunile* cu *impulsiunile*. Sunt pe deoparte obsedați de unele idei; iar, pe de alta, simtimpulsiunea să le transforme în fapte.

După cum este firesc, această lipsă a putinței de înfrânare este mai mare sau mai mică. Când se află unită cu lipsa puterii de control, atunci bolnavul se află în faza cea mai acută a boalei; căci, atât în gândirea cât și în purtarea lui predomnește cea mai complectă desordine.

In amor, în ce constă această lipsă a puterii înfrânare? Amantul, chiar dacă dorește și deci voește, nu poate să-și înfrâneze gândurile ce-i frământă mintea. Dânsul ar vrea să-le dea o altă direcție, totuș nu poate. Ii este cu neputință să înfrâneze atracția ce simte către persoana iubită. In cele din urmă, el se vede răpus și chiar se disprețuește, când are convingerea că persoana către care se simte atras este nedemnă.

Când amorul se află unit cu gelozia—ceeace se întâmplă foarte des—atunci amantul lipsit de putința înfrânării devine un om periculos, în anumite împrejurări. Aceasta este starea în care amorul se aseamănă mai mult cu monomania.

IV

Că amorul nu este tot una cu nebunia, faptul este indiscutabil. Că amorul poate pricinui nebunie, de asemenea este foarte adevărat.

Aceasta se întâmplă, când nu este satisfăcut și când este întrerupt brusc.

Când amantul este deja predispus și când se află sub stăpânirea acestei grozave pasiuni, nu-i trebue mult să încline spre panta nebuniei.

În stadiul acut al amorului, sufletul se află în cea mai mare încordare. Nu există persoane mai susceptibile decât amanții. Un gest, un cuvânt, în fine cel mai neînsemnat fapt din partea persoanei iubite nu le scapă neobservat. Pe de altă parte, sunt de un exagerat *optimism*, căci totul li se pare ușor de îndeplinit. Dânșii își crează o lume de vise, care îi îmbată și-i face să vadă realitatea în trandafiriu.

Inchipuiți-vă că atunci, când se află sub stăpânirea acestei beții, întemeiată pe o fericire prezentă sau pe speranța uneia viitoare,—persoana iubită moare, îi părăsește sau li se opun obstacole neînlăturabile. Ei bine, această trecere bruscă dela o stare de beatitudine la alta diametral opusă ei, nu poate fi îndurată fără pericol de către oricine.

Ea produce acea criză sufletească numită *dezolare*, în care durerea este ajunsă la paroxism și din care unii es prin sinucidere, iar alții înebunesc. Bolnavul pierde cu totul simțul realității, căzând într'una din variatele forme ale nebuniei. Câtă deosebire între mentalitatea lui din timpul amorului și acea din timpul nebuniei! Atunci poate că interpretarea lui era întru câtva falșe, însă numai cu privire la persoana iubită; acum el nu mai poate controlà nimic, nu-și mai poate da seamă de nimic. El *divagheazã*.

Alieniștii au constatat, că nebunia provenită din amor este aproape totdeauna incurabilă. S'au observat unele cazuri de vindecare sau ameliorare la melancolici, când li s'au dat putința să iubească din nou persoana de care fuseseră despărțiți.

După cum se știe, o cauză foarte deasă a nebuniei este *durerea morală*. Dar, ce durere morală poate fi mai mare, decât aceea provenită dintr'un amor nenorocit?

Când nebunia are o cauză materială (alcoolism, sifilis, etc.), poate fi adesea mai ușor de vindecat. Când însă provine dintr'o cauză psihologică și anume dintr'o pierdere ireparabilă, e firesc ca ea să persiste.

Și poate că e mai preferabil, ca omul să nu-și mai dea seamă de nimic, decât să fie veșnic copleșit de sfâșietoarea durere a unei pierderi ireparabile.

12/IV. 1910. N. ZAHARIA.

LITERATURA

LALELEAUA

Amatorul de lalele ajunse la o floare înaintea căreia se oprì cu un surâs nespus; arătând-o cu gestul, — dar fără a vorbì, — unul din vizitatori întrebă dacă această lalea n'are un nume ca celelalte.

Stăpânul lalelelor puse un deget la gură, cum ar fi făcut Harpoerate, zeul tăcerii; — apoi zise:

— Priviți, ce bogăție de colorit, ce formă, ce crestături, ce înfățișare, ce puritate de desemn, ce curățenie de linii! E o lalea fără defecte.

— Și cum îi zici?

St... E o lalea care, ea singură, valorează cât tot restul colecțiunii mele. Nu sunt decât două pe lume la fel, domnilor.

— Dar numele ei?

— St... Numele ei..., nu pot să-l spun fără să jignesc onoarea. Aș fi foarte mândru și foarte fericit să-i spun numele, să-l rostesc cu vocea tare, să-l scriu cu litere de aur deasupra corolei ei măreție; e un nume cunoscut și respectat.....

— Fie-mi ertat, domnule, nu stăruesc... Se pare că aceasta e de domeniul politicei. Poate că e numele vreunui surghiunit; nu vreau să mă compromit... De altfel, noi nu împărtășim, poate, aceleași păreri...

— Ba de loc, domnule; numele acesta n'are de face cu politica; dar, am jurat pe onoare să nu fac cunoscut *adevăratul ei nume;* ea e aici *incognito*, sub cel mai strict incognito. Poate c'am vorbit chiar prea mult... Dar, cu toată lumea, — cu oamenii pentru cari n'am stima ce mi-o inspiri dumneata, — nu merg așa departe; nici nu spun că e o lalea, regina lalelelor. Trec înaintea ei cu nepăsare, o nepăsare prefăcută, îți dai seama.

O numesc Rebeca, dar acesta nu e numele ei adevărat....

Amatorii plecară, și eu cu dânșii; dar mă întorsei a doua zi, și îi zisei:

— Dar, în sfârșit, e oare o taină într'adevăr îngrozitoare?

— O vei vedeà numai decât: laleaua aceasta, pe care vom continuà s'o numim Rebeca, erà în stăpânirea unui om care a plătit-o foarte scump, mai cu seamă că, știind de existența alteia în Olanda, el plecă s'o cumpere și o nimicì sub picioarele sale, pentru ca a sa să devie unica. In fiecare an, ea excità invidia numeroșilor amatori, cari veneau să vadă colecțiunea sa; în fiecare an el avea grija să distrugă mugurașii cari se formau în jurul cepei și cari ar fi putut s'o reproducă. Eu, domnule, nu îndrăznesc să-ți spun cât îi oferisem pe unul din acești mugurași pe cari îi pisà în fiecare an într'o piuliță; aș fi dat averea mea, aș fi compromis viitorul copiilor mei. Nu mai priveam colecțiunea mea, cele mai frumoase lalele ale mele nu mă puteau mângâià de a nu aveà aceea.... pe care nu trebue s'o numesc.

In zadar, amicul meu, — trebue să numesc astfel un om care mă lăsà să pier fără de milă? — în zadar, amicul meu îmi zicea: «vino s'o vezi cât vei voì». Mă duceam. Mă așezam înaintea ei ore întregi. Nici odată nu eram lăsat singur cu ea; le-ar fi fost frică, fără îndoială, de pasiunea mea. Intr'adevăr, aș fi furat-o, poate, aș fi stropit-o, poate, cu o substanță vătămătoare, ca să piară. Cel puțin ea n'ar fi fost, — și n'aș fi avut remușcări. Când Gygès omorî pe Candaule, pentru a-i luà soția, toată lumea învinovățea pe regele Candaule, care voise ca ea să fie văzută de Gygès eșind goală din bae. N'are decât să nu arate laleaua. Ajunsei la o dezasperare atât de mare, că un an nu plantai lalelele mele, scumpele mele lalele. Grădinarul meu avu milă de ele, și poate și de mine, și țăranul, — i-o iert, căci le-a mântuit, — le plantă la întâmplare, pe un pământ obișnuit.

— Dar, însfârșit, cum ai pus mâna pe acea lalea?

— Iată cum... N'am imitat cu totul pe Gygès; cu toate că amicul meu nu s'a arătat mai delicat decât Candaule; dar, cu toate acestea am făcut o crimă.....

...Am pus să se fure un muguraș. Candaule avea un nepot... Acest nepot, care așteaptă totul dela unchiul său, care e foarte bogat, îl ajută să sădească și să răsădească lalelele lui, și admirația ce are pentru aceste plante e prefăcută, căci nu o are, nenorocitul! dar fără de care unchiul său n'ar îndurà măcar prezența lui. Unchiul e bogat, dar nu e de părere ca tinerii să aibe mulți bani... Nepotul făcuse o datorie, care îl neliniștea mult... Creditorul îl amenință că se va plânge unchiului său. El îmi vorbì și mă rugă fierbinte să-l scot din încurcală. Fui crud, domnule: am refuzat pe loc. Simțeam plăcere exagerând mânia unchiului său dacă ar afla de nesocotința sa. Descurajându-l cu totul, îi zisei:

— Totuși, dacă voești, îți voiu da banii de care ai nevoie.

— Ah! strigă el, îmi scapi viața.

« — Da; dar cu o condiție.

— Cu o mie, dacă voești.

— Nu, numai cu una. Imi vei da un muguraș dela... laleaua în chestiune.

«El șovăì îngrozitor la propunerea mea.

— Unchiul meu mă va alunga, strigă el: mă va alungà și mă va desmoșteni.

— Da, dar el nu o va știì; pe când el va știì, fără îndoială, că ai făcut datorii.

« — Dar dacă ar afla-o vreodată!

— Numai să nu i-o spui tu....

— Dar, dumneata...

«In fine, chinuiam, înspăimântam pe bietul tânăr; el făgăduì că-mi va da un muguraș când se vor răsădì lalelele; dar cerù jurământul meu să nu rostesc nici odată numele... aceleia pe care o numesc Rebeca, și să-i dau un alt nume pânăla moartea unchiului său.

In schimbul făgăduelei sale, îi dădui banii de cari avea nevoie. De atunci, am ținut amândoi jurămintele noastre; avui laleaua și nu o numii nimănui. Intâia oară când ar înflorì aici, la mine, fiind a mea, unchiul veni să vadă lalelele mele. Aceasta e o politeță ce și-o fac unul altuia, după cum știi, amatorii. El o privì și păli.

— Cum îi zici acesteia? îmi zise el cu vocea schimbată:

— Ah! domnule, îi puteam plăti tot, ce m'a făcut să sufer. Puteam să rostesc... numele pe care nu-i știi... Mi-am adus aminte de făgăduiala mea de onoare, și nepotul eră lângă noi; el mă priveà cu spaimă și zisei:

«— Rebeca.

Cu toate acestea, el găsì că are asemănări cu laleaua sa. De altfel a rămas preocupat; a lăudat mult restul colecțiunii mele. A revenit a doua zi, apoi a treia zi, apoi în fiecare zi, atâta timp cât a fost înflorită; apoi a isbutit să se înșele singur; a crezut că vede între Rebeca și... cealaltă..., deosebiri închipuite. Și, zise numai:

«— Seamănă puțin cu... o știi dumneata.

«Ei bine! domnule, am, azi, laleaua pe care am dorit-o atât de mult, și nu sunt fericit. La ce îmi folosește aceasta dacă nu o pot spune nimănui!

Unii amatori aproape că o recunosc; dar sunt silit să tăgăduesc; și nu întâlnesc unul destul de sigur de el ca să-mi zică:

— Ești un mincinos.

Indur în fiecare zi sbuciumări înspăimântătoare; aud, aici, făcându-se elogiul lalelei pe care o am ca și el.

Când sunt singur, mă desfăt; o chem pe numele ei adevărat, la care adaug epitetele cele mai gingașe. Acu câteva zile avui puțină plăcere; am pronunțat numele acesta, numele acesta tainic, tare, înaintea unui om. Dar n'am călcat jurământul meu; omul e surd de n'aude tunul.

Ei bine! aceasta m'a ușurat puțin, — dar nu cu desăvârșire. Nu se știe că am.... floarea.... Haide.... ai milă de mine, — jurământul mă copleșește. Jură-mi pe onoare, la rândul dumitale, că nu vei repeta ceeace îți voiu spune.... Iți voiu spune atunci adevăratul ei nume, — adevăratul nume al Rebechii, a acestei regine travestită în grizetă. Jurământul dumitale, pentru dumneata, nu va fi greu de păstrat; dumneata nu vei aveà de luptat ca mine. Domnule, e înspăimântător, dar doresc ca omul acesta, acest Candaule, să fie mort, să pot zice sus și tare că o am.... Haide, fă-mi jurământul ce-ți cer.

Imi fu milă de el, și îi făgăduii solemn că nu voiu repeta numele faimoasei lalele.

Atunci, cu o expresiune de mândrie de netradus, atinse planta cu bastonașul său și îmi zise:

— Iată...

Dar la rândul meu, sunt legat de un jurământ; nu pot spune numele pe care el fu atât de fericit să-l pronunțe.

Credeți că se născocesc astfel de lucruri?

ALPHONSE KARR

(Trad. de *I. Rucăr*).

BIBLIOGRAFII

Dr. Fr. Oppenheimer, *Colonizare cooperativă în Palestina*, (cu o introducere de I. B. Brociner) Buc. 1910. Prețul 15 bani

E. Lovinescu, *Critice* II, Buc. Socec, 1910. Prețul Lei 3.

G. Tutoveanu, *Albastru* (poezii), Buc. Minerva, Lei 1.

Al. Șmeiț, *Petrodul României și primejdia cartelului*, Botoșani, 1910.

ȘTIINȚE FILOLOGICE

DIN GRAIUL POPULAR AL JUDEȚULUI MEHEDINȚI

De puțină vreme a început să se dea și la noi o atenție meritată graiului popular. Filologii noștri au întreprins călătorii și au încurajat cercetări în deosebite județe ale țării cu gândul de a aveà la îndemână un material cules în mod conștiincios, pe baza căruia să se cunoască și viața și graiul țăranilor. Pe calea aceasta, filologia a scăpat de nesfârșitele combinațiuni și speculațiuni, cari preocupau pe cei de altă dată și a intrat în domeniul realității. Astăzi, nu ne mai putem mulțumì cu ceea ce se cereà înainte vreme, fiindcă altfel se înțelege studiul limbei și cu totul alte servicii suntem în drept să așteptăm dela filologie.

Coborîrea la graiul viu și interesul de a'l cunoaște în toată întinderea vieții românești va face să avem în scurt timp lucrări, cari vor trece din mâna specialistului la toți cărturarii ce se vor simți legați prin rostul lor de traiul celor mulți. In publicațiile *Societății filologice* poate găsì oricine lucruri care să-l intereseze în direcțiunea ce și-a ales și cu cât lucrările se vor înmulți cu atât filologia va aduce mai mari foloase.

In paginele ce urmează dau un număr de cuvinte *auzite* în județul Mehedinți. Ceea ce m'a hotărît să le public este interesul ce mi s'a părut că prezintă, de oarece unele sunt cuvinte vechi, de domeniul dicționarului, arătate ca foarte rari sau chiar dispărute din grai. Pe de altă parte, am auzit altele cari se dedeau ca rostindu-se numai în Ardeal sau în Banat. Dacă se simte nevoia să se facă cercetări pe regiuni, am crezut că e bine să notăm ce întâlnim în calea noastră, pentru ca în cele din urmă, să se cunoască puterea de întindere și de viață a cuvintelor în lupta lor unele cu altele.

In explicarea cuvintelor, am păstrat felul de exprimare al țăranului, am reprodus cât se poate de exact vorbele lui. Aceasta am făcut-o și în interesul cunoașterii puterii de înțelegere și de comunicare a țăranului.

A

Acirà, vb. A aștepta: *îl acireză să vinã.* A ascultà la ușa, la fereastra cuiva: *cine-acirã acolo?*

Adàmițã, sf. Năditură (înnăditură) de lemn la orice vas, la orice lucru: *t'am spus cã n'ai așãzat bine adàmița.*

Adăoràtă, adj. De-a doua oară; vitregă: *mamă adăoràtă; cum să aibe grijă, cin'e mamă adăoràtă.*

Agur, sm. Pământ; Bucate: *n'am îo în àguru mîeŭ nimic; am muncit îo în àguru mîeŭ și tu bagĭ vitile 'n îel.*

Ajunà, vb. A nu pune gura pe nimic, a nu mâncà nimic: *Vinerĭa am ajunat todeauna.*

Alăuzît, adj. Prostit: *De-atunci i-așa alăuzît.*

Albète, sm. Partea albă dintre scoarța și inima unui copac.

Albì, vb. refl. A se luminà de zi: *să albește de zĭuă.*

Alunèl, sm. Horă 'n două părți.

Amaneturĭ, sn. Acareturi: *are sumă de amaneturĭ pingă* (pe lângă) *casă.*

Amnărît, adj. Călit, beat: *nu vezĭ că ĭ amnărit cum trebue?*

Amòi, adv. La muiat: *le laşi* (rufele) *amòi de sara până dimineaţa şi e destul.*

Apă-botează, Sf. Bobotează.

Aplecătoare, adj. sf. Oaie căreia i-a murit mielul ei şi i-se dă altul să sugă.

Aralîc, sn. Rost: *mă, ĭo-ţ făcui aralîc de loaş boii, eşti bun de adălmaş.* Ajutor: *ĭţ făcui aralîc să găsăşti ce căutai.* Loc: *ia mai daţi-vă în lături, faceţi aralîc.*

Aret, sn. Locul dimprejur: *tot àretu spitalului era plin de lume; àretu căsiĭ; s'adunară tot àrelu aici.*

Arète, sm. Berbec, ţap de prăsilă.

Arcèrĭ, sn. Curà pentru ascuţit: *ia dă arcèriu tău să-mi ascut briciu.*

Ariùş, adj. Măr care se coace de Sâm-Petru.

Armăcsàr, sm. Armăsar.

Armìg, sm. Armăsar.

Arsît, adj. Blestemat, afurisit: *fire-ai arsît, să fii.*

Arşiĭe, sf. Piele de miel pentru căciuli.

Artuţî, vb. A prinde într'un colţ: *artuţăsc vita ş'o prind.*

Astrucămînt, sn. Acoperişul porţii, al casei.

Aşteàmătu, adv. Furiş, pe urma cuiva: *m'am loat aşteàmătu după ĭel şi l'am prins când a pus mâna să fure.*

Aşteta vb. A aşteptà: *toată noaptea l'a aştetat jindaru.*

Ateià, vb. refl. A se dezbrăca: *atei-te şi le culcă.*

Azm, adj. Acru: *castraveţi azmi, varză azmă.*

B

Bàrbur, sm. Partea de jos a limbii cuţitului, securii, berdii.

Bàrdăş, sm. Barză.

Bădìce, sf. Clopoţel: *ai uitat să pui bădìce la cai.*

Băìa, vb. A mângâià.

Bărnăùz, adj. Om fără căpătâi, fără nici o treabă, un gură-cască: *umblă toată ziua bărnăùz şi munca o bate Dumnezeu.*

Berbecàrĭ, sm. Cojoc lung cu lâna mare.

Berbenìţă, sf. Vas de lemn pentru pus brânza când se sărează.

Bobàlă, sf. Ce se depune pe fundul butoiului din vin sau oţet: *n'a mai rămas decât nişte bobàlă.*

Bòghiĭe, sf. Claie mică fără ţapă.

Brădoanĭe, sf. Vas mic de lemn.

Brucì, vb. A ghiontì, a ghioldì, a îndemnà: *ce mă brucești aşa?*

Brucònĭ, sm. Ac încovoiat la un capăt pentru prins conciul.

Buì, vb. A trece apa cu furie, a navălì.

C

Căldărì, vb. refl. A se coclì.

Călìn, sm. Pom care face boabe mărunte, vinete-roşii nu se mănâncă.

Cănoanĭe, sf. O cană mare.

Căprăreaţă, sf. Loc de păscut caprele.

Căsoanĭe sf. Loc pentru adăpostul albinelor, stup.

Căşiţă, sf. Zăbală la gură.

Cătămùi, adj., adv., sb. Murdar, negru: *umbli cu cămaşa cătămùi; mai lapădă cămaşa de pe tine că s'a făcut cătămùi de când o ţii; spală-te cătămuiule.*

Cebălui, vb. A stricà cèva, a-şi bate joc de cineva: *vezi c'ai cebăluit-o? să fi auzit cum m'a cebăluit!*

Cetînă, sf. Brad.

Chĭordìş, adv. Cu coada ochiului: *să uită chiordiş la mine şi nu i-am făcut nimic.*

Chìşiţă, Chişiţă, vezi **Căşiţă.**

Cĭàgăr, sb. Oţet de prune.

Cĭamùr, sn. Pământ muiat cu apă şi amestecat cu pae pentru tencuit.

Cihoaĭe, sf. Acioaie, tuci.

Cioareci, sm. Ciorapi de dimie cu găitane pentru femei.

Cioloboacă, sf. vezi **Bobală.**

Ciornoclàv, adj. Bolnav: *am fost tot ciornoclàv.*

Ciornoià, vb. refl. A se face ceva pentru întâia oară: *nu să ciornoiască casă ca a noastră până atunci* (comp. ciornă).

Ciorobàrițe, sb. pl. Furcile carului.

Cirìc, sn. sfert.

Cîrcioabă, sf. Insectă pe găini, pe păsările de curte în general.

Cînepişte, sf. Locul de pe care s'a tăiat cânepa.

Ciublă, adj. sf. Vas de pământ spart la gură: *lapădă ciubla aĭa, ce-o mai ţii.*

Ciubli, vb. A sparge gura unui vas de pământ (oală, ulcior).

Cochînte, adj. Scump, zgârcit: *ce cochinte, cin' s'apropie de el?*

Cornițe, sb. pl. Codiţele pe cari le împletesc fetele la ţară.

Crăţ, sm. Opreg încreţit.

Cuĭb, sn. Cuibar pentru păsările de curte.

Cujmă, sf. Pătură.

Cum în expresia adverbială *nici de cumu cumului* = de loc, cu nici un preţ.

Curcubătàri, adj. Mere mari, galbene, cu picăţele albe.

Curèlnic, sn. Coteţul găinilor.

Curĭ! vb. imperat. Aleargă!

D

De-afètea, adv. Degeaba, în zadar: *vorbeşti de-afètea.*

De-aràngа, adv. Răsturnat pe un cot: *Ce-m stai de-aràngа şi ĭo lucru?*

Demulcĭor, adv. Cam de mult.

Dĭabiàŭo, adj. adv. Puţin.

Dĭată, sf. Hârtie în care scrie cât are fiecare copil după moartea părinţilor.

Dîlmàn, sn. Loc ridicat.

Dîlmînă, sf. Loc ridicat.

Dogodi, sb. refl. A se aflà: *nu s'a dogodit pân' acu.*

Dolină, sf. Luncă frumoasă, verde.

Dolojì, vb. refl. A se deprinde, a se dedà, a se învăţà: *ne mai dolojirăm puţin; suntem mai dolojiţi.*

Domăì, vb. A convinge.

Dorîngă, sf. Culme, (băţ, prăjină) legată în tinda casei, atârnă ţăranii haine, păturі.

Dràghişca, Drăghisce vorbe întrebuinţate ca glume, ca păcăleală: *zi, draghişca că-ţ dau ceva.*
Dric, sn. Hotar, slog.
Droance, adj. Prune mari, albe-gălbui.
Dunărìnţu, sb. Vântul care bate dinspre Dunăre.
Durùţ, sm. Coş de răchită, în formă de con, cu fundul intrat înăuntru şi găurit, pentru prins peşte.

E

Erùşe, adj. Mere lungueţe, acrişoare, se coc de Sf. Ilie.

F

Fălòs, sn. Folos.
Fierotină, sb. pl. Felurite lucruri vechi de fier.
Forùnă, sf. Coşul casei.
Frîmbiie, sf. Jurubiţă: *am făcut-o de trii frîmbii şi to' să rupe.*

G

Gàdină, sf. Cioară.
Gâzi, sb. pl. Sărbători rele de lupi, se ţin pe Cârnelegi; nu se lucrează de teama lupilor.
Găjì, vb. I. A face drum prin noroi, a face pârte prin zăpadă: *măi găjeşte şi tu, că io nu mai pot găji.* II. A se da la o parte, a face loc, când e prea multă lume adunată undeva.
Gemărluì, vb. A i se aplecà cuiva a face gâlci de greaţă.
Gheorà, vb. A desface boabele de pe porumbi.
Gherebeată, sf. Beregată.
Ghèreş, adj. Pestriţ, bălţat: *cal ghereş.*
Ghijĭ, sb. pl. Foi de porumb.
Ghijà, vb. A desface foile de pe porumbi.
Ghĭol, sn. Legătură de mai multe şiruri de mărgele.
Gînjĭ, sb. pl. Lemne noduroase.
Gîrbiţă, sf. Pielea care atârnă la gâtul boilor.
Gîrcălòd, sn. Nodul gâtului.
Gîrlàn, adj. Fără căpătâi, copil care stă toată ziua pe drumuri şi pe gârlă (la scăldat).
Glămiie, sf. Movilă.
Godănàc, adj. Sfredeluş, care se vâră în toate.
Gòdelui. Par'că: *godelui i-ar fi mai ghine.*
Golòpĭ, adj. Prune de toamnă, fără os.
Goloprijniţă, sb. Coropişniţă.
Govì, vb. A stà fetele pe lângă mireasă: *au govit toată noaptea.*
Groì, vb. A călcà: *vitele groaie porumbii, vitele au groit pământul.*
Gubàv, adj. Bubos, cu fel de fel de bube.
Gùler, sn. Batistă sau fâşie de pânză, la unul din colţurile căreia este legată o lumânare, se dă de pomană pentru morţi. De obicei la un colţ este legat şi un bănuţ. Vezi *Pocneaţă, Pogneată, Pomneată.*
Gută, Gutu în expresiunile: *Băui şi roşii ca gutu; mă făcui gutu (gută) de apă.*

H

Hàmeş, adj. Lacom, adună dela unul şi dela altul.
Hìbă, sf. Lipsă, habar: *n'am hihă de el.*
Hilìcĭ, interj. Pentru oprirea viţelului dela vacă.
Hilicì, vb. A oprì viţelul să mai sugă.
Hîldàn, sn. Cămaşă de cânepă pentru ciobani.
Hòpini, sb. pl. Gropi mari pe şosea.
Hudă, sf. Gaură în gard, în pod.
Huròĭ, sb. pl. Piatră măruntă.
Huruí, vb. a măcinà mare făina.

I

Ieftà, vb. refl. A se aflà, a se ivì: *nu s'a ĭeftat pân' acu cu nimic.*
Iglìce, sb. pl. *Aglice,* flori galbene pe munte.
Ilizî, vb. refl. A se hlizi, a râde mereu: *ce te ilizăşti aşa?*
Inigèl, sm. Negel.
Irigòĭ, sn. Groapă cu apă, crov.

Î

Împle, vb. A umple.
Împovoia. vb. A împletì nuele printre parii gardului; *am împovoiat gardu.*
Împrilăstit, adj. Rău, blestemat.
Încărcată, adj. Insărcinată.
Încărnà, vb. refl. A prinde carne pe el: *s'a mai încărnat puţin.*
Îndemânà, vb. A împrumutà; *să mă îndemîni cu cinci lei.*
Înflintà, vb. A împlântà.
Învăruichì, vb. refl. A se face veri, a se face fraţi de cruce.

J

Julumì, vb. A înşelà.

L

Léte, sf. Timp liber linişte: *avui câta lete, am fost pe lete.*
Lèurdă, sf. Un fel de salatà cu foile mari, creşte pe locuri mlăştinoase.
Lìcĭ, interj. V. *Hilìci.*
Licì, vb. V. *Hilicì.*
Linguràş, sn. Limburuş.
Liomì, vb. refl. A se lipsì de ceva: *mă liomesc de somn, mă liomii de el.*
Lipanìt, adj. Lihnit, prăpădit de foame.
Lodbă, sf, Trunchi despicat în două.
Lud, sm. adj. Copil mic, crud la minte.
Lupeamă, sb. Lupi mulţi: *multă lupeamă s'adună p'aci.*
Lupoanie, sf. Lupoaică.
Luvà, vb. A luà.

M

Mandalău, sb. adj. Fiertură îngroşată cu făină; îngroşat.
Mardàf, sb. V. Bobală.
Masài, sn. Pânză de întins mâncare la oameni, când sunt la muncă ori la pomană; faţă de masă.
Maştĭònĭ, adj. Tată vitreg.
Mărţînoasă, adj. Vită căreia i-e dor de sare.
Măruntònĭ, adj. Mic: *puii-s cam măruntonĭ.*
Mătuşònĭ, sm. Unchi.
Migălì, vb. A migălì.
Mijgurà vb. A începe să plouă mărunt.
Mîclùie, sf. Loc mlăştinos, mîclos.
Mîrmă, adj. Femee nesimţită, murdară.
Mînzăţì, vb. A nu fătà în fiecare an (se zice despre vite).

Mîrtàcĭ, sb. pl. Crengi mari de pus pe claie să țină fânul; se așează cu partea cea mai groasă în jos.
Mîtcă, sf. Bățul putineiului, bădâiului.
Mîtcalău, sn. Petrecere după Paști, numită și *Insoroțit* se adună băeți și fete, schimbă ouă roșii între ei și zic că s'au făcut frați.
Mîzgă, sf. Zamă de mesteacăn.
Modure, adj. Pestriț: *oi modùre.*
Moète, sm. Peștișor.
Mòĭnă, sf. Partea moale a brațului.
Molète, sm. Brad.
Mòștină, sf. Moștenire: *Pământ de moștină.*
Mucori, vb. A mucegăi: *miroase a mucorit.*
Muncèl, sm. Munte mic, munticel.
Mùrășe, adj. pl. Pătate cu negru: *oi murășe.*
Mușinà, vb. A mirosi: *câinele mușină pe urma iepurului.*

N

Napròr. I. In noaptea S-tului Gheorghe se duc oamenii cu vitele în pădure de *se năprorează*, ca să le fie bine peste an, vitele să aibă lapte și să se prăsească. II. Vremea mulsului: *închisăi vacile de năprcr; nu măi fac năpròr; le măi mulg de năpror.*
Nădâi, vb. refl. A se pricepe: *ĭo nu mă nădâi ce-o fi, tu te nădâi?*
Năldealului, adv. In sus, cu urcuș greu.
Năljosului, adv. In jos, cu scoborâș repede.
Nălvàlelui, Nălvàlile, adv.
Năplăi, vb. refl. A fi cald peste măsură.
Naràŭ, sn. Năravi.
Nărodoanĭe, adj. Proastă, zăpăcită.
Neléi, sn. Pâlnie mare de lemn, se pune de-asupra butoaielor.

O

Obleagă, sf. Pământ pe care-l lași să se odihnească un an.
Obòd, sn. Știubei așezat la un capăt al albiei de spălat; se pun în el rufele și se toarnă leșie peste ele.
Oboròc, sn. Trunchi scobit, mai larg la gură, servește la bătutul porumbilor.
Ochète, sm. Un ochi de fereastră.
Odărî, vb. A sfârși: *am odorît de arat, de cosit, de săpat.*
Ognă, sf. Gură: *ogna podului.*
Ojiji, vb. A pune surcele, lemne mărunte să se usuce pentru aținarea focului.
Oltàne, adj. Altoite: *cireșe oltane.*
Omorî, vb. a tăia vite: *am omorît doi porci și trei vaci.*
Ormàn, sn. Un fel de conac. Adăpost pentru vite.
Otìc, sn. Băț gros, pus unde se prinde protapul de roatele plugului.

P

Pacișă, adj. Calitate inferioară de cânepă.
Paclă, sf. Pachet de tutun.
Pală, sf. Grămejoară de caier, de fân.
Pancĭùră, adj. Femee destrăbălată (se zice și *pancĭaùră*).
Pànzin, sm. Păianjen.
Pădìnă, sf. Groapă, crov.
Pălămàri, sn. Sfoară, frânghie cu care se leagă caii pe câmp, la păscut.
Pălàncă, sf. Loc îngrădit pentru capre și pentru oi.
Pătuleag, sn. Pătul pe care se așează fânul.
Peag, adj. Impestrițat, nici roș nici vânăt: *cal peag.*
Perpeleàc, sn. Lemn cu crengile retezate într'o parte și într'alta, în forma unei scări, servește la suirea pe claie spre a luà fân.
Pipichèrniță, sf. Solniță.
Pîlcuì, vb. refl. A se adunà grămadă: *oi pâlcuite.*
Pîță, sf. Carne.
P.àvie, adv. Alunecând în jos: *merge plavie.*
Plianìt, adv. Lihnit de foame.
Plotogèle, sf. Pătlăgele.
Poacăi, vb. refl. A se astâmpără: *poacŭe-te.*
Pocĭ, sb, pl. Pari cu cari ocolești un loc, o livadă ca să nu intre nimeni.
Pocì, vb. A ocolì un loc cu pari: *loc pocit.*
Pocneată, Pogneată, Pomneată, sf. V. Guler.
Podvàle, sf. Lemnele pe care se așează streazul, linul.
Pòfil, sn. **Pofilă**, sf. Curea pe sub coada calului.
Pogàznă, sf. Pomină, minune: *îm rămân copiii de pogaznă.*
Pogăznì, vb. refl. A se minună, a se crucì: *ce văzui, mă pogăznii.*
Poìtră, sf. Ziua de după o sărbătoare, pe care țăranii o prăznuesc de multe ori mai cu sfințenie decât chiar sărbătoarea; sărbătoarea tot mai lucrează câte ceva dar când e *poìtră* nu pun mâna pe nimic.
Polièznic, adj. Neted, întins: *loc polieznic.*
Polìmă, sf. Gând: *nu are polimă de ieșit; n'are polimă să vină.*
Povăznìță, sf. Lemn gros cu multe crengi, se pune peste claie, ori în vârful ei, ca să nu ia vântul fânul.
Precùp, sb. Ziua de când numai cântă cucul.
Preduce. vb. A duce încăodată.
Pre 'ntoarce, vb. refl. A se întoarce.
Pricăi, vb. refl. A se liniști, a se astâmpără: *pricăi-te.*

R

Ràcilă, sb. adj. Copil mic, slăbuț, care plânge într'una.
Ràmet, Rèmet, sn Zgomot: *erea un ràmet de lume și de copii, de n'auziai în lături.*
Răèt, sb. pl. Porumbi scurți, rari la boabe.
Răpegùș, sn. Drum costos.
Răstoacă, sf. Abaterea apei unui râu, în urma căreia rămâne loc uscat.
Răzbunà, vb. refl. I. A se îndreptă vremea: *să răzbună pe cer.* II. A atârnà: *buze răzbunate.*
Romonìță, sf. Romaniță.
Rofì, vb. refl. A nu fierbe bine, de ajuns: *fasulea s'a rofit.*

S

Săcărìște, sf. Locul de pe care s'a secerat secara.
Săcrăți, vb. refl. A se supără, a i se acrì de ceva, de cineva: *m'am săcrățit de-atâta dat.*
Săleàn, adj. Cocoșat: *am o vită săleană.*
Sănùne, sf. Locul unde se dă sare la vite.
Sărăcònĭ, adj. Sărac: *de-atunci am rămas cam sărăconi.*

Sărcinèrĭ, sm. Lemn cu două trei crângi în vârf; pun ciobanii hainele pe el.
Sărsănà. sf. Povară în traistă.
Sbicĭula, vb. A uscà hainele după ploaie: *ne-am culcat fără să ne mai sbicĭulăm.*
Sbusî, vb. A stà grămadă din pricina căldurii: *oi sbusîte.*
Scafă, sf. Strachină de lemn.
Scăpărăminte, sb. Amnar.
Schilog, adj. Schilod.
Scâlb't, adj. Scârbit.
Scrob, sn. Amestec de tărâțe cu apă pentru scrobitul dimiilor.
Scrumb, sn. scrum.
Sènic, sn. Pânză groasă din cânepa cea mai proastă.
Sfădelnic, adj. Pornit pe ceartă.
Sfirosît, adj. Slab.
Sipiòn, sm. Spion.
Sîmce'à, vb. refl. A se crăpà de ziuă: *să sîmcelă di la vale.*
Sîrnic, adj. Harnic.
Sîruit, adj. Ingrijit, curat.
Slădice, adj. Sălciu.
Slin, sn. Murdărie.
Smintă, sf. Greșală.
Smread, sn. Materie pe care o găsesc albinele în flori.
Snovòs, adj. Cel ce spune snoave.
Solàrĭ, sb. pl. Țărani care umblă cu carele cu sare prin sate.
Stărpătură, sf. Oaie care nu fată.
Stăvi, vb. refl. A se astâmpărà: *măi stăveste-te odată că mă amețișĭ.*
Stol, sn. V. *Ghĭol.*
Străgheață, sf. Lapte cu cheag.
Străgheți, vb. refl. A se închiega.
Stràpede, sm. Vierme.
Streajăr, sm. Par în mijlocul ariei.
Strălăuzît, adj. Prostit.
Strîjnic. sb. Armăsar de 2—3 ani.
Stupă, adj. Calitatea cea mai bună de cânepă.
Stupînă, sf. Locul de adăpost al albinelor.
Susciòr, dim. Din sus: *pune-l mai suscior.*
Susùc, sn. Năduf în piept.

Ș

Șăndilă, sf. Șindrilă.
Șèstină, sf. Loc neted, șes.
Șod, adj. Ciudat.
Șol, sn. Cană.
Știm, sf. Lână podoasă care nu trece prin pieptene.
Ștircă, sf. Băț cu 3—4 crengi la vârf, retezate scurt, pentru amestecarea ciorbei de știr.
Știup, sb. Praf.

T

Tabărî, vd. A înăduși: *io tăbăr repede.*
Taraùlă, adj. Gură cască, pierde vreme.
Tăblàrĭ, sb. pl. Contribuabili.
Tăuzî, vb. A lipsì o doagă: *fugi, tăuzîtule!*
Teleuță, adj. Femee cu purtări urîte, gură de mahala.
Truzmèl, sn. Lemn gros adus întreg din munte.
Tulùjĭ, sb. pl. Coceni, tuleni de porumb.

Ț

Țălînă, sf. Pământ pe care-l lași să se odihnească 2—3 ani.
Tănchìŭ, adj. Țâfnos, supărăcios, sărit.
Țărănonĭ, adj. Ca un țăran, necioplit.
Țènic, V. *Sènic.*
Țîŭ, sn. Un fel de secure cu coadă pentru lucrat carele.

V

Văială, sf. Vale.
Văiùgă, sf. Vale.
Vedere, sf. Lumânare: *adu vederea 'ncoa.*
Verdònĭ, adj. Verde, necopt: *e cam verdonĭ făsuiul,*
Vetrìce, sf. Buruiană care seamănă la frunză cu pelinul, doar e puțin mai lungă, se întrebuințează ca doctorie.
Vràgniță, sf. I. Poartă, ușă: *n'ai vragniță la casă. la bordei?* II adj. Deschis, la perete: *nu lăsa ușa vragniță.*
Vrîstàle, adj. sb. Lânuță de toate culorile, amestecată

Z

Zalàrĭ, sm. Cârligul de lemn de care se atârnă lanțul la vatră.
Zanàt, sn. Obicei: *tot satu cu zanatu.*
Zarnă, adj. adv. Pierde vreme, haihui: *umblă zarnă pe uliță.*
Zatcă, sf Bățul cu care se sloboade sulul la război.
Zăbăùc, adj. sb. Smintit, Spirt cu apă (basamac).
Zăbîlă, sf. Zăbală.
Zăpostît, sn. Lăsata secului.
Zbor, sn. Clacă.
Zborî, vb. A se adună la vorbă, la sfat.
Zburăturelnic, adj. Neastâmpărat. împușcă 'n lună.
Zdròburi, sm. Fărâmături la masă.
Zgaide, sb. pl. Picioare (înțeles batjocoritor).
Zgăŭ, sn. I. Mijloc: *Zgău carului.* II. Adâncătură în munți.
Zgârgorit, adj. Scump, zgârcit.
Zgornì, vb. A alungà, a 'ndepărtà.
Zgrebènț, sb. Partea ce se lapădă din cânepă.
Zgurăv, adj. Zgurav.
Zîrță, sf. Ochelari pentru nas.
Zlàdină. adj. sb. Slăbătură: *o zlădină de om.*

V. VÎRCOL.
T.-Severin. Profesor secundar

ERATĂ. No. 5 din *Noua Revistă Română*, apărut săptămâna trecută (9 Mai 1910), face parte din **Vol. 8** și nu din Vol. 9 cum din eroare s'a tipărit. Rugăm pe cititorii noștri să binevoiască a face această îndreptare.

ALBERT BAER, București Str. Numa-Pompiliu 7.